İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Journal of Islamic Law Studies مجلة البحوث الفقهية الإسلامية

27

İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi
IHAD

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Sayı: 27
Nisan 2016

www.islamhukuku.com
www.islamhukuku.org
www.islamhukuku.net

ISSN 1304-1045

İSLAM HUKUKU ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

www.islamhukuku.com www.islamhukuku.org www.islamhukuku.net

Journal of Islamic Law Studies مجلة البحوث الفقهية الإسلامية

Sayı / Number / العدد **: 27** **Yıl / Year /** السنة **: 2016**

Nisan ve Ekim aylarında yılda iki sayı çıkar. Hakemlidir. Süreli Yayındır.

Sahibi / Publisher / صاحبها

Mustafa ÖZDEMİR

Mehir Vakfı / Mehir Foundation / مؤسسة المهر لتزويج الشباب

Editör / Editor-in-Chief / رئيس التحرير

Prof. Dr. Saffet KÖSE

Yayın Kurulu / Editorial Board / هيئة التحرير

Prof.Dr. Halil İbrahim ACAR - Dr. Ahmet AKMAN - Doç.Dr. Abdüsselam ARI - Prof.Dr. Nasi ASLAN - Prof.Dr. Tevhit AYENGİN – Doç.Dr. Tuncay BAŞOĞLU – Y.Doç.Dr. İsmail BİLGİLİ - Prof.Dr. Recep CİCİ - Dr. A. Hakan ÇAVUŞOĞLU – Y.Doç.Dr. Mehmet DİRİK - Prof.Dr. Sabri ERTURHAN – Y.Doç.Dr. Necmeddin GÜNEY - Y.Doç.Dr. Menderes GÜRKAN - Prof.Dr. Hasan HACAK – Prof.Dr. Abdurrahman HAÇKALI - Prof.Dr. Abdullah KAHRAMAN - Prof.Dr. Ali KAYA – Doç.Dr. Saim KAYADİBİ – Doç.Dr. Necmettin KIZILKAYA – Prof.Dr. Ferhat KOCA - Prof. Dr. Adnan KOŞUM – Prof. Dr. İsmail KÖKSAL – Doç.Dr. Murtaza KÖSE- Doç.Dr. Muharrem ÖNDER – Dr. Hasan ÖZER- Doç.Dr. Ali İhsan PALA - Dr. Ali PEKCAN - Y.Doç.Dr. İzzet SARGIN - Prof.Dr. Haluk SONGUR – Doç.Dr. Osman ŞAHİN – Doç.Dr. Hasan TANRIVERDİ - Prof.Dr. Talip TÜRCAN – Y. Doç.Dr. Mustafa YAYLA - Prof.Dr. Kemal YILDIZ - Doç.Dr. Yaşar YİĞİT

Danışma – Bilim Kurulu / Advisory – Scientific Board / الهيئة الاستشارية – العلمية

Prof.Dr. Hamza AKTAN - Prof.Dr. Vecdi AKYÜZ - Prof.Dr. H. Yunus APAYDIN - Prof.Dr. Fahrettin ATAR - Prof.Dr. İ. Hakkı AYDIN - Prof.Dr. M. Akif AYDIN - Prof.Dr. Ali BAKKAL - Prof.Dr. Mustafa BAKTIR - Prof.Dr. Ali BARDAKOĞLU - Prof.Dr. Abdülaziz BAYINDIR - Prof.Dr. Murteza BEDİR - Prof.Dr. Faruk BEŞER - Prof.Dr. İbrahim ÇALIŞKAN - Prof.Dr. Orhan ÇEKER - Prof.Dr. Hamdi DÖNDÜREN - Prof.Dr. İ. Kâfi DÖNMEZ - Prof.Dr. Celal ERBAY - Prof. Dr. Mehmet ERDOĞAN - Prof.Dr. Osman ESKİCİOĞLU - Prof.Dr. Şamil DAĞCI - Prof.Dr. Nihat DALGIN - Prof.Dr. Beşir GÖZÜBENLİ - Prof.Dr. Hasan GÜLEÇ - Prof.Dr. Cengiz KALLEK - Prof.Dr. Hayreddin KARAMAN - Dr. Hüseyin KAYAPINAR - Prof.Dr. Muhsin KOÇAK - Prof.Dr. Ahmet ÖZEL - Prof.Dr. Şükrü ÖZEN - Prof.Dr. Mehmet ŞENER - Prof. Dr. Salih TUĞ - Prof.Dr. Mustafa YILDIRIM - Prof.Dr. Davut YAYLALI - Prof.Dr. Y. Vehbi YAVUZ

Yayın Takip / Editorial Secretary / سكرتير التحرير

Arş. Gör. Huzeyfe ÇEKER

Kitap Tanıtımı / Book Review / حول الكتب

Yrd. Doç. Dr. İsmail BİLGİLİ

Özetler / Summaries/Translation / ملخصات

Yrd. Doç. Dr. Yusuf SAYIN

Bibliyografya Kontrol/ Bibliographic Control / مراجعة المصادر

Arş. Gör. Ahmet EKİNCİ - Arş. Gör. Mahmut SAMAR

Uluslararası İlişkiler Koordinatörü / Coordinator of Int. Relations / منسق العلاقات العالمية

Doç. Dr. Necmettin KIZILKAYA- Yrd. Doç. Dr. Necmeddin GÜNEY

Yazı İşleri Müdürü / Editorial Assistant

Abdullah ŞAFAK

e-mail: **ihad2003@gmail.com**

ISSN 1304-1045

Kapak: Prof. Dr. Muhittin OKUMUŞLAR

Mizanpaj: Furkan Selçuk ERTARGİN, macfurkan@gmail.com

İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi EBSCO'nun hazırladığı Academic Search Complete (ASC)'de indekslenmekte ve EBSCO'nun elektronik tarama motorlarında yayınlanarak ilim dünyasına sunulmaktadır.

İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi Index Islamicus tarafından taranmaktadır.

Journal of Islamic Law Studies is indexed by Index Islamicus.

Basım Tarihi: Nisan 2016

Yayın İlkeleri

1- Dergide yayımlanması istenen yazılar İslam Hukuku ile ilgili olmalıdır: İslam hukuku ile ilgili çağdaş bir problem, İslam hukuk tarihi, edebiyatı, son dönem, daha önce yaşamış ya da çağdaş İslam hukukçularının ve eserlerinin tanıtımı, önceki fukahanın yazmış oldukları risalelerin neşri ve tercümesi, sempozyum ve tez değerlendirmeleri vb. konularda olmalıdır.
2- Araştırma ilmî metotlara uygun olmalıdır.
3- Araştırmaya İngilizce veya Arapça özet eklenmelidir.
4- Araştırmalar hakemlerin (en az iki hakem) olumlu görüşünden sonra yayımlanır.
5- Dergide yayımlanan yazıların dil ve içerik bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.
6- Yayımlanmayan yazılar sahiplerine iade edilmez.

Principles and Regulations for Publication

1- Papers submitted for publication should be based on Islamic jurisprudence.
2- Papers should concentrate on issues, -questions and contemporary problem, -history of Islamic jurisprudence, -its literature, - past and contemporary Islamic legists, dealing with Islamic subjects, with their works, -critical publications and translations of treatises (unpublished manuscripts) of the past Islamic legists / jurists about various subjects, -notes on symposiums, conferences, congresses or theises etc.
3- Papers should be followed scentific methods.
4- A satisfied abstract should be attached to the paper with translations of English or Arabic.
5- Papers should be arbitrated by Islamic legists/jurists according to the methods which indicate principles and procedures of arbitration.
6- The opinions expressed in the papers should be solely those of the authors.
7- Papers which are not published will not be returned.

قواعد النشر وشروطه

١– أن يكون البحث المراد نشره فى المجلة مبنيًّا على الفقه الإسلامي.

٢– أن ينصب البحث على القضايا والمسائل والمشكلات المعاصرة المتعلقة بالفقه الإسلامي أو تاريخه أو أدبه أو التعريف بالفقهاء المتأخرين والمتقدمين والمعاصرين مع بيان إنجازاتهم العلمية أو تحقيق رسائل فقهائنا القدامىوترجمتها أو تقييم المؤتمرات أو الرسالات الخ...

٣– أن يوافق البحث على المناهج العلمية.

٤– أن يرفق بالبحث خلاصة مستوفية له لترجمتها إلى اللغة الإنجليزية أو العربية

٥– تنشرالبحوث بعد أن يتم التحكيم من قبل المتخصصين وفقا لقواعد التحكيم

٦– جميع المسؤوليات العلمية والقضائية للبحوث المنشورة فى المجلة على مؤلفيها

٧– البحوث التي لا تنشر لا تعاد لأصحابها

27. Sayı Hakemleri

Abdullah ÇOLAK (Doç.Dr.) | **Abdullah DURMUŞ** (Yrd.Doç.Dr.) | **Abdullah KAHRAMAN** (Prof.Dr.) | **Ahmet AYDIN (Niğde Ün.)** (Yrd.Doç.Dr.) | **Ahmet İNANIR** (Yrd.Doç.Dr.) | **Ali BAKKAL** (Prof.Dr.) | **Ali ÖGE** (Yrd.Doç.Dr.) | **Ali YÜKSEK** (Yrd.Doç.Dr.) | **Bayram DEMİR** (Yrd.Doç.Dr.) | **Beşir GÖZÜBENLİ** (Prof.Dr.) | **Bünyamin ÇALIK** (Yrd.Doç.Dr.) | **Davut YAYLALI** (Prof.Dr.) | **Halil İbrahim ACAR** (Prof.Dr.) | **Haluk SONGUR** (Prof.Dr.) | **Hasan ÖZER** (Dr.) | **Hüseyin KAYAPINAR** (Dr.) | **İlhan BİLGÜ** | **İsmail BİLGİLİ** (Yrd.Doç.Dr.) | **Kemal YILDIZ** (Prof. Dr.) | **M. Fatih TURAN** (Yrd.Doç.Dr.) | **M. Rahmi TELKENAROĞLU** (Doç.Dr.) | **Mehmet BAHÇEKAPILI** (Doç. Dr.) | **Mehmet DİRİK** (Yrd.Doç.Dr.) | **Menderes GÜRKAN** (Yrd.Doç.Dr.) | **Metin YİĞİT** (Yrd.Doç.Dr.) | **Murat ŞİMŞEK** (Doç.Dr.) | **Mustafa AVCI** (Prof.Dr.) | **Necmeddin GÜNEY** (Yrd.Doç.Dr.) | **Necmettin KIZILKAYA** (Doç. Dr.) | **Nihat DALGIN** (Prof.Dr.) | **Orhan ÇEKER** (Prof.Dr.) | **Osman BAYDER** (Yrd.Doç.Dr.) | **Osman ŞAHİN** (Doç.Dr.) | **Ousama al-HAMWİ** (Prof.Dr.) | **Ömer MENEKŞE** (Dr.) | **Recep CİCİ** (Prof.Dr.) | **Saffet KÖSE** (Prof. Dr.) | **Sahip BEROJE** (Prof.Dr.) | **Salih KUMAŞ** (Yrd.Doç.Dr.) | **Savaş KOCABAŞ** (Doç.Dr.) | **Servet BAYINDIR** (Prof.Dr.) | **Soner DUMAN** (Doç.Dr.) | **Şevket TOPAL** (Prof.Dr.) | **Taha NAS** (Yrd.Doç.Dr.) | **Vecdi AKYÜZ** (Prof. Dr.) | **Zeki KOÇAK** (Dr.)

Adres / Address / العنوان :
Musalla Bağları Sarnıç Sk. No: 2 - Selçuklu / KONYA
Tel: 0332 236 14 60
Fax: 0332 236 14 65
www.mehir.org
Mehir Vakfı Türkiye Gönüllü Teşeküllüler Vakfı ve IDSB üyesidir

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Editör'den 7-8

Kemalpaşazâde'nin Risâle fî'ş-şahsi'l-insânî Adlı Eserindeki Bazı Görüşlerinin Değerlendirilmesi
The Evaluation on Some of Kemal Pasha-Zade's Views in Risâle fi'sh-shahsi'l-insani
Prof. Dr. Ferhat KOCA 9-55

Dini ve Dini Temsil Eden Kaynakları Tanımlayıcı Bir Yöntem Olarak Sahâbe İcmâı
Ijma of the Companions as a Method Identifying the Religion and the Sources Representing the Religion
Prof. Dr. Talip TÜRCAN 57-67

Sünnet'in Kaynak Değeri Üzerine
On The Legal Value of Sunnah
Yrd. Doç. Dr. Recep ÇETİNTAŞ 69-87

Hanefî Hukuk Düşüncesinde Hukukî Sorumluluğa Etkisi Bakımından Hükmün Şarta İzafesi Sorunu
In Hanafî Legal Thought the Attributing Issue of Provision to Condition in Terms of Its Effect on Legal Responsibility
Yrd. Doç. Dr. Ünal YERLİKAYA 89-109

Kıyasın İslâm Ceza Hukukunda Kullanım İmkânı
مكانةُ القياس في القانون الجنائي الإسلامي
Yrd. Doç. Dr. Mehmet DİRİK 111-145

İslâm Hukukunda Alzheimer Hastalığının Edâ Ehliyeti Üzerindeki Etkileri
Impact of Alzheimer's Disease on Capacity for Execution (Ahliyyah al-Ada) in Islamıc Law
Dr. Ömer MENEKŞE 147-181

İctihad ve Fetva Faaliyetlerinde Olası Sonuçların Dikkate Alınması (İ'tibâru'l-meâlât)
Considering Possible Results in Ijtihad and Fatwa Activities
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Selim ASLAN 183-218

القواعد الأصولية اللغوية عند الإمام السرخسي
İmam Serahsî'de Dil Metodolojisi Kuralları
د. شامل الشاهين 219-255

Bir Finansman Yöntemi Olarak Kullanılan Bey' Bi'l-vefânın İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi
The Evaluation of Bay' Al-Wafa Used As a Financial Way from the Perspective of Islamic Law
Arş. Gör. Kamil YELEK 256-286

"İhmalî Suç" Kavramı ve İslam Hukukuna Göre İhmal Suretiyle İşlenen Kasten Adam Öldürme Suçu
The Concept of "Omission Crimes" and Willful Murder That Committed by Negligence According to Islamic law
Doç. Dr. M. Rahmi TELKENAROĞLU 287-330

İslâm Hukukunda Mahkûmun Hakları ve Mahkûma Yapılacak Muamele
Prisoner Rights and Prisoner Shall Be Made in Islamic Law
Dr. M. Zeki UYANIK 331-391

İslâm Hukukunda Hapis Hakkı (Hakku'l-Haps) Kavramı
The Concept of Sales Incarceration (hakku'l-haps) in Islamic Law
Arş. Gör. Dr. Recep ÖZDEMİR 393-420

Hanefilerin Kinâyeli Sözlerle Yapılan Boşamaları Bâin Talâk Sayması Üzerine Bir Analiz
An Analysis of Hanefies' Acceptance of the Actual Divorces with Allusive Divorce Words as Irreversible Divorce
Yrd. Doç. Dr. M. Fatih TURAN.....421-442

Fıkıh'ta Totolojik Bir Mesele: el-Mes'eletü's-Süreyciyye
مسألة دورية في الفقه : المسألة السريجية
Arş. Gör. Davut EŞİT.....443-455

Kadının İddet Bekleme Yeri ve İddet Esnasında Evden Çıkmasının Hükmü
The Place of Iddah and To Go Out Of the House During the Iddah
Yrd. Doç. Dr. Ali KUMAŞ.....457-478

Yatsı Namazının Son Vaktine Dair Görüşün Hanefi Mezhebindeki Evrimi ve Temelleri
Fundamentals and Evolution of the Opinion About End of Isha Prayer Time in Hanafi Sect
Dr. Fatih ORUM.....479-520

İslam Akit Sistematiği: Kâsânî Örneği
Systematic of the Islamic Act: Sample of Kâsânî
Yrd. Doç. Dr. Ahmet GÜNEŞ.....521-551

Osmanlı'da İlmihal Geleneği: Kadızâde Mehmed Efendi (1045/1635) ve "Risâle-İ Kadızâde" Adlı Çalışması
Catechism (Ilmihal) Tradition in the Ottoman Period: Lord Kadizâde Mehmed (1045/1635) and His Pamphlet Titled "Risâle-i Kadizâde"
Yrd. Doç. Dr. Mehmet ÖZKAN.....553-574

Bir Fıkıh Klasiği Olarak Ahterî'nin "Câmi'U'l-Mesâil" Adlı Eseri
A Classical Book/Codex For Islamic Law: Ahteri's Câmiu'l-Mesâil
Yrd. Doç. Dr. Mustafa KELEBEK.....575-591

Fıkıh Istılahları Yazımına Dair Bazı Değiniler ve On Sekizinci Yüzyılın Sonlarından Müellifi Meçhul Bir Fıkıh Lügatçesi
بعض المعلومات حول تاريخ كتابة المصطلحات الفقهية ونشر مخطوطة مجهولة المؤلف ألفت أواخر القرن الثامن عشر الميلادي في المصطلحات الفقهية
Arş. Gör. Dr. Nail OKUYUCU.....593-635

الصحة الإنجابية في الشريعة الإسلامية – دراسة تحليلية –
İslam Hukukunda Üreme Sağlığı Üzerine Analitik Bir Çalışma
Yrd. Doç. Dr. Abdullah TIRABZON.....637-659

MOLLA HÜSEYİN KÜÇÜK VE "EL-EMVÂL" ADLI RİSALESİ
Molla Hüseyin Küçük and His Risâla "Al-Amvâl"
Yrd. Doç. Dr. Adnan MEMDUHOĞLU.....661-681

I. ve II. Dünya Savaşı ve Sonrasında Batı'da İslâm Hukuku Çalışmalarının Durumu
Development of Islamic Law Studies During and After the 1st and 2nd World War
Yrd. Doç. Dr. Mustafa YAYLA.....683-690

Ebû Muhammed Tâhir b. Ahmed el-Kazvînî en-Neccâr'ın (575/1179-80)
***Hallu'l-'aybe an hâli'l-ğaybe* Adlı Risalesinin Tahkiki**
تحقيق رسالة حل العيبة عن حال الغيبة لأبي محمد طاهر بن أحمد القزويني النجار
Yrd. Doç. Dr. Said Nuri AKGÜNDÜZ.....691-712

رسالة في التقليد وطلاق المكرَه لعالم محمد بن حمزة الآيْدِينِي الْگُوزَلْحِصَارِي تحقيق وتحليل
Âlim Muhammed b. Hamza el-Aydınî el-Güzelhisârî'nin Taklid ve Mükrehin Talâkına Dâir Risalesi Tahkik ve Tahlil
Doç. Dr. Abdüsselam ARI.....713-760

Kitap Tanıtımları
Nuri Kahveci, *İslam Aile Hukuku*
Değerlendiren: Yrd. Doç. Dr. Halis DEMİR.....761-768

Asım Cüneyd Köksal, *Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesi*
Değerlendiren: Arş. Gör. Mahmut SAMAR.....769-774

İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, sy. 27, 2016, s. 421-442.

HANEFİLERİN KİNÂYELİ SÖZLERLE YAPILAN BOŞAMALARI BÂİN TALÂK SAYMASI ÜZERİNE BİR ANALİZ

Yrd. Doç. Dr. M. Fatih TURAN*

Özet: İslam Hukukunda boşama için kullanılan lafızların niteliği hem evliliğin seyri bakımından hem de sonrasında karı-koca arasında oluşacak dini ve hukuki durum açısından büyük önem taşımaktadır. Boşama için kullanılan lafızlar, evliliğin devam edip etmediğinde veya evlilik sona ermişse karı-kocanın tekrar evlenip evlenemeyeceğinde belirleyicidirler. İslam Hukukunda Hanefiler dışındaki müçtehitlerin büyük çoğunluğu, sarih talâk lafızlarıyla da kinâyeli talâk lafızlarıyla da gerçekleşen boşamayı ric'î (dönülebilir) sayarlar. Hanefiler ise sarih lafızlarla gerçekleşen talâkı ric'î, kinâyeli lafızlarla gerçekleşen talâkı bâin (kesin) sayarlar. Bu çalışmada Hanefiler ve diğer mezhepler arasındaki söz konusu ihtilaf ele alınarak, Hanefilerin kinâyeli lafızlarla yapılan talâkı bâin saymasının sebepleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Bâin Talâk, Ric'î Talâk, Kinâye, Sarih.

An Analysis of Hanefies' Acceptance of the Actual Divorces with Allusive Divorce Words as Irreversible Divorce

Abstract: The nature of the words used in Islamic Law for divorce has great importance both in terms of the course of the marriage and also in terms of the religious and legal status that will appear between husband and wife afterwards. The words used for divorce are determining factors for identifying whether the marriage continues or not and, if the marriage has ended, whether husband and wife can marry again or not. The majority scribes except for Hanefies in Islamic Law accept the actual divorce both with explicit divorce words and allusive divorce words as reversible divorce. However, Hanefies accept the actual divorce with explicit divorce words as reversible divorce and the actual divorce with allusive divorce words as irreversible divorce. In this article the conflicts between Hanefies and other sects will be explained and the reason why Hanefies accept the actual divorce with allusive divorce words as irreversible divorce will be identified.

Keywords: Islamic Law, Irreversible Divorce, Reversible Divorce, Allusion, Explicit.

GİRİŞ

Evlilik, bir erkek ve bir kadının fizyolojik ve ruhi ihtiyaçlarını karşılamalarına imkân veren, hayatın mutluluklarını beraber paylaşmalarını, güçlüklerine birlikte göğüs germelerini öngören bir müessesedir. Bu yüzden hemen her insan topluluğunda bu müessese ile ilgili düzenlemeleri içeren kurallar mevcuttur.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, fturan@atauni.edu.tr

Orijinal adı "fıkıh" olan İslam Hukukunun temel kaynakları Kur'an ve Sünnette bu müessese ile ilgili bilgiler detaylı olarak yer almıştır. İslam Hukuku literatüründe de evlilik bir akit olarak ele alınmış[1] ve bu akdin kuruluşu, hükümleri ve sona ermesi (boşanma) ile alakalı geniş bir doktrin geliştirilmiştir.

Evliliğin sona ermesi ile ilgili kural ve kaideler İslam Hukuku kaynaklarında genellikle "Kitabu't-Talâk" başlıkları altında anlatılmıştır. Bu başlıklar altında, boşama çeşitleri, boşama işlemlerinde kullanılan lafızlar ve boşama neticesinde erkeğin nafaka mesuliyetleri hakkında oldukça ayrıntı bilgilere yer verilmiştir.[2]

Bilindiği üzere sosyal bir vakıa olarak İslam coğrafyasında en sık karşılaşılan boşama şekli, kocanın tek taraflı iradesi ile gerçekleşen boşamadır. Kocanın boşama esnasında kullandığı lafızlara göre boşamanın seyri belli olacağından ve neticede farklı dinî ve hukukî sonuçlar ortaya çıkacağından, İslam Hukukunda boşama lafızları ayrı bir öneme sahiptir. Zira bazı boşama lafızlarının niteliğine göre boşamanın bâin sayılması ve evlilik bağının tamamen ortadan kalkması söz konusuyken, bazı boşama lafızlarıyla ise boşamanın ric'î sayılarak, tarafların iddet süresi içerisinde aile yuvasına dönüş yapması ve yeni bir nikâha gerek kalmadan evliliklerine devam etmeleri mümkündür.

Klasik fıkıh müdevvenatının hemen hepsinde boşama lafızları olarak sarih ve kinâye lafızlardan bahsedilmektedir. Fukahanın çoğunluğu, sarih ve kinâyeli lafızlarla yapılan boşamayı fark gözetmeksizin ric'î talâk sayarken, Hanefiler genel görüşten farklı bir tutum sergilemiş ve kinâyeli lafızlarla yapılan boşamayı bâin talâk kabul etmişlerdir. Esasında boşama iradesini açık bir şekilde ortaya koyan ifadeler sarih lafızlardır. Bu yüzden ilk bakışta sarih bir lafızla söylenen sözün, örtülü mana taşıyan kinâyeli söze göre delalet bakımından daha kuvvetli olacağı düşünülebilir. Bu noktada Hanefilerin sarih lafızlarla gerçekleşen talâkı ric'î, kinâyeli lafızlarla yapılan talâkı bâin sayması ister istemez zihinlerde soru işaretlerine sebep olabilmektedir.

İşte bu çalışmamızda, İslam Hukukunda talâk hakkında genel bir bilgi verilerek fukahanın boşama için kullanılan lafızlar hususundaki yaklaşımı ele alınacak ve Hanefilerin kinâyeli lafızlarla yapılan talâkı bâin kabul etmelerinin gerekçeleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

---

1 Aynî, Bedruddîn Ebû Muhâmmed b. Mahmûd el-Hanefî, *Remzü'l-hakâik Şerhu Kenzi'd-dekâik*, Beyrut 2004, I, 191; Cezîrî, Abdurrahmân, *Kitâbü'l-Fıkh ale'l-Mezâhibi'l-erbea*, İstanbul, 1987, IV, 2-3; Dağcı, Şamil, "İslam Hukukunda Evlenme Engelleri", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: XXXIX, Ankara 1999, s. 178; Günay, H. Mehmet, İslam Hukukunda Hükümsüzlük Teorisi ve Şüphe Doktrini Bağlamında Evlenme Engelleri (Hanefi Mezhebi Özelinde Bir İnceleme), *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sy. 3, 2004, s. 167.

2 Sehnûn, İbn Said Abdusselâm et-Tenûhî, *Müdevvenetu'l-kübrâ*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1426/2005, V, 286-370; Serahsî, Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed, *el-Mebsût*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut 2000/1421, VI, 2-421; Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muahmmed b. Habîb, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1994/1414, IX, 573-X, 500; İbn Kudâme, Ebû Muhâmmed Muvaffâkuddîn Abdullah b. Ahmed el-Makdisî, *el-Muğnî*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1405, VIII, 234-628, IX, I-319.

I. İSLAM HUKUKUNDA GENEL OLARAK TALÂK VE ÇEŞİTLERİ

Kelime anlamı, maddi bir bağdan kurtulmak, bir bağı çözmek, serbest bırakmak ve salıvermek gibi manalara gelen talâk[3] fıkıh terminolojisinde, "*evlilik sonucu hukuken ortaya çıkan bağın kaldırılması*" olarak tanımlanmıştır.[4] Talâk tabiri Türkçemizde "boş olmak" ve "boşamak" kelimeleriyle karşılanabilmektedir.[5]

İslâm dini neslin devamı için tek meşru yol olan evliliği teşvik etmiş, eşlerin evlilik birliğini karşılıklı sevgi ve saygı ortamında olabildiğince korumalarını istemiştir. Bununla birlikte evlilik bağının önemli bir sebep bulunmadıkça keyfî şekilde sona erdirilmesi tasvip edilmemiştir. Talâk ancak eşler arasında iyi geçimin yerini kin ve nefretin alması, karşılıklı güveni ortadan kaldıran davranışların ortaya çıkması, ömür boyu birlikte yaşama amaçlarının son bulması, dolayısıyla evlilikten beklenen maslahatların yok olması durumunda başvurulabilecek bir çözüm şekli olarak meşru sayılmış, Kur'an ve Sünnet'te bu meşruiyet açıkca ifade edilmiştir.[6]

İslam'da talâka izin verilmiş olması, isteyenin keyfi olarak, dilediği zaman boşanabileceği anlamına gelmemektedir. Nitekim boşamanın nasıl gerçekleşeceğine dair bilgiler Kur'an ve Sünnet'te açıklanmış,[7] konuyla ilgili hükümlere oldukça geniş yer verilen fıkıh kitaplarında da boşamanın belirli bir vakitte, belirli şart ve kriterlerle uygulamaya geçebileceği açık bir şekilde belirtilmiştir.

Fıkıh kitaplarındaki sistematiğe bakıldığında evlilik birliğinin şu şekillerde sona erdiği görülmektedir;

a) Kocanın tek taraflı iradesiyle,[8]

b) Muhâlea yani kadının vermeyi kabul ettiği bir bedel mukabilinde,[9]

---

3 İbn Manzur, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhâmmed b. Mükerrem, *Lisânu'l-Arab*, thk. Muhammed b. Mukrim b. Manzur, Dâru Sadr, Beyrut ts. X, 225; Cürcânî, Muhâmmed eş-Şerif, *Kitâbu't-Târifât*, Daru'l-Kutubi'l-Arabî, Beyrût 1405, s. 183; Asım Efendi, *Kamus Tercemesi*, İstanbul, 1305, III, 935.

4 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 2; Mevsılî, Ebu'l-Fadl Mecduddîn Abdullah b. Mahmud, *el-İhtiyâr, li Ta'lili'l-Muhtâr*, thk. Abdullatif, Muhammed Abdurrahman, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2005/1426, III, 136; İbnu'l-Humâm, Kemâluddîn, Muhâmmed b. Abdulvâhîd es-Sivâsî*, Şerhu Fethi'l-Kadîr,* Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1424/2003, III, 443*;* Aynî, Bedreddin Ebî Muhammed Mahmûd b. Ahmed, *Umdetu'l-Kârî Şerhu Sahihi'l-Buhârî*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2001, X, 320.

5 Muhammed İbn Mustafa el-Vânî, *Vankulu Lügatı*, İstanbul 1218, II, 189; Asım Efendi, *Kamus Tercemesi*, III, 935; Komisyon, *Türk Hukuk Lugatı*, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1991, s. 320; Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1995, I, 372.

6 Meselâ bkz. Bakara 2/228- 232, 236-237, 241; Talâk 65/1-2; Buhârî, Ebû Abdillah Muhâmmed b. İsmail, *el-Câmiu's-Sahîh*, el-Matbaatu's-Selefiyye, Kâhire 1403, "Kitâbu't-Talâk", 1-4; Ebu Dâvud, Süleyman b. Es'as es-Sicistânî, *Sunenu Ebî Dâvud*, Riyad ts., "Talâk", 3, 38; İbn Mâce, Ebû Abdillah Muhâmmed b. Yezid el-Kazvînî, *Sunenu İbn Mâce*, Mektebetu'l-Meârif, Riyâd ts., "Kitâbu't-Talâk", 2.

7 Bkz. Bakara, 2/228-232; Talâk, 65/ 1, 2; Nisa, 4/20, 130; Ahzab, 33/49; Buhârî, "Kitâbu't-Talâk", 1-18; Nesâî, Ebi Abdirrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali, *Sunenu'n-Nesâî*, Beyrut, h.1417, "Kitâbu't-Talâk", 1-34.

8 Şîrâzî, Ebû İshâk İbrahim b. Ali, *el-Mühezzeb*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1995/1416, II, 77; Acar, H. İbrahim, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, EKEV Yay., Erzurum 2000, s. 53-63.

9 Kâsânî, Alâuddîn Ebû Bekr b. Mes'ud, *Bedâiu's-Senâi' fi Tertibi'ş-Şerâî,* Dâru'l-Kitâbu'l-Arabî, Beyrût 1982, IV, 16; İbn Rüşd, Muhâmmed b. Ahmed b. Muhâmmed, *Bidâyetü'l-müctehid nihâyetu'l-muktasid*, Mektebetu Mustafa, Mısır 1975/1395, II, 60.

c) Nikâh akdi esnasında veya sonrasında boşama yetkisinin kendisine de verilmesini şart koşan kadının, tek taraflı irade beyanıyla erkeğin rızasına veya mahkemeye başvurmaksızın bu yetkiyi kullanması yani tefviz-i talâkla,[10]

d)Tefrik yani kaza-i boşamayla.[11] Bu şekildeki boşanmalar da;

- Kadının, şiddetli geçimsizlik, nafaka temininde acizlik, gaiplik, hapis ve benzeri bir takım gerekçelerle boşanma talebinde bulunması durumunda,[12]
- Kocanın karısıyla zevci münasebette bulunmamaya yemin etmesi ve uzun süre karısına yaklaşmamak suretiyle bu konuda kararlı olduğunu göstermesi (ilâ) durumunda,[13]
- Erkeğin karısını zina yapmakla itham etmesi ve bunu dört şahitle ispat edememesi halinde hâkim huzurunda özel şekilde karşılıklı olarak eşlerin yemin etmeleri (lian) durumunda,[14]
- Karısının herhangi bir uzvunu kendisine nikâhı ebediyen haram olan bir kadının uzvuna benzeten (zıhar yapan) kocanın, mahkemenin kendisinden talep etmesine rağmen kefaretten kaçınması durumunda[15] gerçekleşebilmektedir.

İslam Hukuk doktrininde boşama, Kur'an ve sünnete uygun olup olmayışına göre sünnî ve bid'î boşama; dönülebilir olup olmamasına göre ise ric'î ve bâin boşama olmak üzere iki kısımda ele alınmaktadır ve her bir boşama şekli farklı hukukî sonuçlara sebep olmaktadır.

A. Sünnî ve Bid'î Boşama

Sünnî (Sünnet üzere) boşama; erkeğin karısını, hayız halinin ve zevci ilişkinin bulunmadığı temizlik döneminde bir talâkla boşaması ve iddet sonlanıncaya kadar onu beklemesi şeklindedir.[16] Sünnî boşama ile evlilik birliğine geri dönüş kapısının kapatılmaması arzulanmakta ve taraflara, daha doğrusu eşini tek taraflı irade beyanıyla boşayan kocaya yeni bir düşünme imkânı tanınmak istenmektedir. Kadının temizlik süresi başladıktan sonra onunla cinsî ilişkide bulunulmadan boşanması

10 Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, II, 80; Kâsânî, *Bedâiu's-Senâi'*, IV, 56; Mevvâk, Ebû Abdillah Muhammed b. Yusuf, *et-Tâc ve'l-iklîl*, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1398, IV, 43.

11 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 167-IV, 7; Acar, H. İbrahim, "Tefrîk" Maddesi, *DİA*, İstanbul, 2011, XL, 277-279.

12 İbn Rüşd, *Bidâteyü'l-Müctehid*, II, 99, 98.

13 Serahsî, VII, 34-45; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 167-170.

14 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 182-184; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, IX, 3-75; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, IV, 132-139; Aydın, Mehmet Akif, "Lîân" Maddesi, *DİA*, XXVII, Ankara, 2003, 172, 173.

15 Şafiî, Muhâmmed b. İdris, *el-Ümm*, thk. Mahmud Matrucî, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2002/1423, V, 396-410; İbn Rüşd, *Bidâteyü'l-müctehid*, II, 105-114; Kâsânî, *Bedâiu's-senâi'*, III, 235-242; Yaman, Ahmet, "Zıhâr" Maddesi, *DİA*, XLIV, İstanbul 2013, 387-390.

16 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 4, 7; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 136, 137, Kâsânî, *Bedâiu's-Senâi'*, VII, 12; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 234.

ve bu boşamanın bir boşama olmasının gerekliliği, arızi duygu ve düşüncelerle aile yuvasının dağılmasına imkân tanımamak içindir. Bu yüzden pişmanlık duymamak, ortaya çıkabilecek barış fırsatlarını değerlendirebilmek için boşamaların sünnet üzere yapılması, hem dinî hem de dünyevi açıdan yararlı görülmektedir.[17]

Sünnete aykırı boşama olarak telakki edilen bid'î talâk ise; kocanın, karısını hayızlı ve nifaslı iken veya temizlik döneminde zevci ilişkinin akabinde ya da temizlik süresi içinde birden fazla boşamasıdır.[18] Temizlik döneminde birden fazla talâkla kadının boşanması bir lafızla olabileceği gibi ayrı ayrı lafızlarla da olabilir. Bunlardan herhangi birisiyle gerçekleştirilebilecek olan boşamalar, sünnete aykırı olmakla birlikte fakihlerin çoğunluğuna göre hukuki sonuçlar doğurur; ancak boşayan şahıs günah (tahrimen mekruh) işlemiş olur.[19]

B. Ric'î ve Bâin Boşama

Ric'î talâk; erkeğin boşadığı hanımına, yeniden mehir ve nikâh akdine ihtiyaç hissedilmeden iddet süresi içinde dönmesine imkân tanıyan boşamadır.[20] Ric'î boşamanın meydana gelebilmesi için kullanılan lafızlar sarih olmalıdır.[21]

Ric'î talâkta evlilik iddet süresince devam ediyor kabul edilir. Bu sebeple dönüş hakkının da bu süre içinde kullanılması gerekir. Bu süre dönüş yapılmadan geçirilirse iddetin bitimiyle ric'î talâk bâin talâka dönüşür. Dolayısıyla geri dönmek için artık bâin talâkta aranan şartlar geçerli olur.[22] Evliliğin iddet bitimine kadar devam edecek olması miras ve mehir hukuku açısından da önem taşır. Ric'î boşamada, boşama anına kadar vadeye bağlanmış mehir muacceliyet kazanmaz. Taraflardan birisinin vefat etmesi durumunda evlilik devam ettiği için sağ kalan eş diğerine mirasçı olur.[23]

---

17 Ebû Zehra, Muhammed, *el-Ahvâlüş-Şahsiyye*, Kâhire, ts., s. 287-288; Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, s. 76.

18 Serahsi, *el-Mebsût*, VI, 4, 7; Kâsânî, *Bedâiu's-senâi'*, VII, 12; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 238; Acar, H İbrahim, *Anahatlarıyla İslam Aile Hukuku*, Emin Yay., Bursa, 2014, s. 262.

19 Serahsi, *el-Mebsût,* VI, 6-11, 16, 17; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 38; Şirbinî, el-Hâtib Şemsuddîn Muhammed b. Ahmed, *Muğni'l-muhtâc ilâ Ma'rifeti Me'âni'l-elfâzi'l-Minhâc*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut ts., III, 307-309; Okur, Kaşif Hamdi, "İslam Hukuku'nda Boşama Yemini (Talâka Yemin) Meselesi", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:8, sayı:15, Çorum, 2009, s. 9.

20 Kudûrî, Ebü'l-Hüseyin (Ebü'l-Hasan) Ahmed b. Muhammed b. Ahmed, *Muhtasaru'l-Kudûrî fî'l-Fıkhi'l-Hanefî*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2006, s. 159, 160; İbn Rüşd, *Bidâteyü'l-müctehid*, II, 84; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi,* VIII, 419, 420; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 478; Bilmen, Ömer Nasuhi, *Hukuku İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1985, II, 175; Acar, H. İbrahim, "Talâk" Maddesi, *DİA*, İstanbul 2010 XXXIX, 498.

21 Bu şart ileride de göreceğimiz üzere Hanefilere göredir. Diğer mezheplere göre boşamanın ric'î olması için kullanılan lafızların sarih ya da kinâye olması arasında fark bulunmamaktadır.

22 ***Semerkandî*, Alâeddin**, *Tuhfetu'l-Fukaha*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1984/1405, II, 177; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 239, 24; *Mevsuatu'l-fıkhiyye* (Kuveyt Evkaf Bakanlığınca Çıkarılan İslâm Fıkhı Ansiklopedisi), Kuveyt 1983/1404, XXIX, 29; Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, s. 69.

23 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 162, 189, IV, 8; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, VIII, 419, 420, X, 640; Yaman, Ahmet, *İslam Aile Hukuku*, Yediveren Yay., Konya 2002, s. 70.

Bâin talâk ise; erkeğin boşadığı eşine ancak yeni bir nikâhla ve mehirle dönmesine imkân tanıyan boşama şeklidir.[24] Erkek eşini bir veya iki talâkla boşadığında "beynûnet-i suğrâ" meydana gelmiş olur ve iddetin bitiminden sonra erkeğin yeni bir mehir ve nikâh akdi ile boşadığı karısına dönme imkânı vardır. Ancak boşama erkeğin eşini üçüncü boşaması ise yeni bir nikâh da tarafların bir araya gelmesi için yeterli değildir. Çünkü karı-koca arasında büyük ayrılık denilen "beynûnet-i kübrâ" meydana gelmiştir. Bu durumda kadının bir başkasıyla zevci ilişkinin gerçekleştiği geçerli bir evlilik yapmadan ilk eşine dönmesi mümkün değildir.[25]

Nikâh yapılıp zifaf yapılmadan meydana gelen boşamalar, tarafların anlaşarak boşanmaları (muhâlea),[26] mahkeme kararı ile gerçekleşen boşamalar,[27] kocanın üçüncü boşama hakkını kullanarak yaptığı boşamalar, ric'î boşama sonrasında kocanın eşine dönmeden iddetin bitmesi halinde ve bazı ihtilaflar olmakla birlikte tevfiz-i talâk (kadına boşama yetkisi verilmesi) yoluyla gerçekleşen boşamalar fukahaya göre bâin talâktır.[28] Bunların dışında Hanefîlere göre kocanın kinâyeli sözlerle ve şiddet (pekiştirme) ve aşırılığı ifade eden kelimelerle yaptığı boşamalar da bâin talâk olarak kabul edilir.[29]

Bâin talâk evliliği derhal sonlandırır; eşler birbirlerinden hemen ayrılmak zorundadırlar. Bir veya iki bâin talâkla boşanan kadınların hamile olması halinde doğum yapıncaya kadar, aksi takdirde iddetin bitimine kadar nafakaları kendilerini boşayan kocaları tarafından temin edilir. İddet esnasında eşlerden birinin vefat etmesi halinde, diğeri vefat edene mirasçı olamaz.[30] Öte yandan evlilik kesin olarak sona erdiğinden müeccel olan mehir, muaccel hale dönüşür. Dolayısıyla mehrin derhal ödenmesi icap eder. [31]

---

24 Semerkandî, *Tuhfetu'l-fukaha*, II, 185; Karaman, Hayrettin, *Mukayeseli İslam Hukuku*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1999, I, 359.

25 Bkz. Bakara, 2/230; Cemel, Şeyh Süleyman b. Ömer b. Mansur el-Acîlî eş-Şafiî, *Hâşiyetu'l-Cemel alâ'l-Menheci li Şeyhi'l-İslâm el-Ensârî*, Dâru'l-fikr, Beyrût ts. VIII, 734; İbn Abidîn, Muhâmmed Emin, *Hâşiyetü İbn Âbidîn*, Dâru'l-fikr, Beyrut 2000/1421, III, 725; Useymîn, Muhâmmed b. Salih b. Muhâmmed, *eş-Şerhu'l-mumti' alâ Zâdi'l-mustakni'*, b.y.y., 1422, XII, 129; Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, s. 71.

26 Sehnûn, İbn Said Abdusselâm et-Tenûhî, *Mudevvenetu'l-kübrâ*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1426/2005, V, 317; Zeylâî, Fahruddîn Osmân b. Alî, *Tebyînu'l-hakâik Şerhu Kenzu'd-dekâik*, Dâru'l-kütübi'l-İslamî, Kâhire h. 1313, II, 268; Buhutî, Mansur b. Yunus, *Keşşâfu'l-Kına' an Metni'l-İkna'*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut h. 1402, III, 149, 150, 193, 194.

27 Semerkandî, *Tuhfetu'l-fukaha*, II, 183; Mevsılî, ***el-İhtiyâr***, III, 129; Merginani, *el-Hidâye*, II, 312; Zuhayli, Vehbe *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühü*, Daru'l-fikr, Dımaşk 1989/1409, IX, 546.

28 Ahzab, 33/49; Şirâzî, *el-Mühezzeb*, II, 81; Mevsılî, ***el-İhtiyâr***, III, 149; Hallâf, Abdulvahhab, *Ahkâmu'l-ahvâli'ş-şahsiyye*, Dâru'l-Kalem, Kuveyt 1990/1410, s. 139, 140; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, s. 70; Koçak, Muhsin-Dalgın, Nihat-Şahin, Osman, *İslam Hukuku*, Ensar Yay., İstanbul 2014, s. 225; Hanefilere göre sarih boşama lafızları kullanılarak kadın boşamaya yetkili kılındığında oluşan talâk ric'îdir. Mesela "kendini boşa", "bir talâkla kendini tercih et" denildiğinde yetkili kişi bunlardan birisini tercih ettiğinde talâk ric'î olur. Ancak, tefviz-i talâk yoluyla gerçekleşen boşamada yetki devri "tercih et", "işin senin elindedir" şeklindeki kinâyeli lafızlarla gerçekleştiğinde talâk bâin olur. Bkz. İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik*, III, 337, Dalgın, Nihat, *İslam Hukukunda Boşama Yetkisi*, İstanbul, 2001, İFAV Yay., s. 96, 97.

29 Kudûrî, *Muhtasâru'l-Kudûrî*, s. 155; Merginânî, *el-Hidâye* , II, 275; İbnu'l-Humâm, Kemâluddîn, Muhâmmed b. Abdulvâhîd, es-Sivâsî, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, Dâru'l-Fıkr, Beyrût 2003, IV, 61; Şiddet (pekiştirme) ve aşırılığı ifade eden kelimelerle, "**أنت طالق أشد**"/ "talâkın en şiddetlisi ile boşsun" veya "**أنت طالق أطول الطلاق**"/ "talağın en uzunuyla boşsun" gibi lafızlar kastedilmektedir. Bkz. Kudûrî, *Muhtasâru'l-Kudûrî*, s. 156.

30 Semerkandî, *Tuhfetu'l-fukaha*, II, 185; Merginânî, *el-Hidâye*, II, 332.

31 Semerkandî, *Tuhfetu'l-fukaha*, II, 185; Hukuk-ı Aile Kararnamesi, md. 117-118.

II. İSLAM HUKUKUNDA BOŞAMA LAFIZLARI

A. Sarih Lafızlar

"S-r-h" kökünden türetilmiş bir ismi fail olan sarih kelimesi terim olarak; halis, açık, anlaşılır ve en yüksek gibi manalara gelmektedir.[32] Sarih kelimesi fıkıh usulü kitaplarında, "*ister hakikat ister mecaz anlamında kullanılsın, kendisiyle kastedilen mananın açıkça anlaşıldığı lafız*" olarak belirtilmektedir. Sarih ifadenin anlaşılması için herhangi bir karineye ve açıklamaya ihtiyaç duyulmamaktadır. Sarih ifadede söyleyenin niyetine bakılmaksızın gereğinin sabit olması kuralı geçerlidir.[33] Tanımda da ifade edildiği üzere mecaz lafızlar da kendilerinden murad anlaşıldıktan sonra sarih olarak değerlendirilir. Mesela Kur'ân-ı Kerimdeki "وَاسْأَلْ الْقَرْيَةَ" (köye sor)[34] ifadesinin hakiki manada değil, mecaz olarak kullanıldığı akli karîne ile anlaşılabilmektedir. Bu mecaz ifadenin "köy halkına sor" kastıyla geldiği anlaşılınca, artık bu ifade sarih kabul edilir.[35]

Sarih lafızlarla talâk ile, boşama iradesi kendisinden açıkça anlaşılan ve örfen bu anlamda kullanılan sözlerle yapılan boşama kastedilir. Fakihler "talâk" (الطلاق) kelimesinin ve aynı kökten türeyen kelimelerin sarih olduğunda ittifak etmiştir. Buna göre sarih talâk lafızları, boşama iradesi kendisinden açık olarak anlaşılabilen ve boşama için kullanılan "talâk" kelimesi ve aynı kökten türeyen "boşsun", "boş ol", "seni boşadım" gibi lafızlardır.[36]

Fakihlerin çoğunluğuna göre, sarih sözlerle yapılan talâkta beyan kişinin talâk niyetini açıkca gösterdiğinden, ayrıca niyet ve halin delâleti yani karine araştırması yapılmasına gerek yoktur. Kocanın kullandığı sarih talâk ifadeleriyle boşamayı kastetmediğini iddia etmesi sonucu değiştirmez.[37] Malikiler ise kocanın talâkı kastetmediğini gösteren bir karine bulunması durumunda sözüne itibar edileceğini savunurlar.[38]

---

32 İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, II, 509; Zebîdî, Muhâmmed Murtaza, *Tâcu'l-arûs*, Dâru'l-Hidâye, Kuveyt ts., VI, 533.

33 Şâşî, Ebû Alî Ahmed b. Muhâmmed, *Usûlüş-Şâşî*, Dâru İbn Kesir, Dımaşk, Beyrût, 2007/1428, s. 65; Serahsî, Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed, *Usûlu's-Serahsî*, thk. Ebu'l-Vefâ el-Afgânî, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, 2005, s. 147; Kahraman, Abdullah, *Fıkıh Usulü*, Rağbet Yay., İstanbul 2010, s. 284; Atar, Fahrettin, *Fıkıh Usûlü*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yay., İstanbul, ts., s. 222.

34 Yusuf, 12/82.

35 Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Ali er-Râzî, *el-Fusûl fi'l-usûl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2010, I, 199; Gazzâlî, Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed ed-Dûsî, *el-Mustasfâ*, thk. Muhâmmed b. Süleyman el-Eşkar, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 1413, I, 187; Subkî, Alî b. Abdi'l-Kâfi, *Ref'ul-Hâcib an Muhtasarı İbn Hâcib*, Âlemu'l-Kütüb, Beyrut, 1999/1419, III, 483.

36 Kudûrî, *Muhtasâru'l-Kudûrî*,, s. 155; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, X, 353; İbn Rüşd, *Bidâteyü'l-Müctehid*, II, 74; Merginânî, Ebu'l-Hasen Alî b. Ebubekr, *el-Hidaye*, Dâru'l-Erkâm, Beyrût ts., I, 265; Kâsâni, *Bedâiu's-Senâi'*, III, 101; Zeylâî, *Tebyînu'l-hakâik*, II, 197; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-İklîl*, IV, 53.

37 Şâşi, *Usûl* s. 59; İbn Rüşd, *Bidâteyü'l-müctehid*, II, 75; Zerkeşî, Ebû *Abdillâh* Bedrüddîn *Muhammed b. Bahâdır b. Abdillâh*, *el-Bahru'l-muhîd fî usûli'l-fıkh*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût 2000/1421, I, 423; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-İklîl*, IV, 53; Şirbinî, *Muğni'l-muhtac*, III, 280; Remlî, Şihâbuddîn Ahmed b. Hüseyin, *Nihâyetu'l-muhtâc ilâ şerhi'l-minhâc*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut 1984/1404, VIII, 381;Huraşî, Muhammed b. Abdullah, *Şerh alâ Muhtasarı Halîl*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, ts., IV, 80; Kahveci, Nuri, *İslam Aile Hukuku*, Hikmetevi Yay., İstanbul 2014, s. 180.

38 Mesela, birisi karısına bir hizmet teklifinde bulunurken karısı ona, "benim işim var" der ve o da "sen boşsun" cevabını

B. Kinâyeli lafızlar

"K-n-y" kökünden türetilmiş bir mastar olan kinâye kelimesi terim olarak; tashih etmemek, bir şeyi başka bir şeyle örtüp gizlemek, açıkça ismini zikretmeden bir şeyi göstermek, ima etmek ve işaret etmek gibi anlamlar taşımaktadır.[39] Istılahî olarak kinâye dilbilimciler tarafından; "*mezkürdan (lafzen tasrih edilenden) metrüka (lafzen veya sarahaten ifade edilmeyene) geçmek maksadıyla açık ifade tarzını terk etmek*",[40] "*Manası açık olmasına rağmen kullanımı esnasında niyet ya da halin delaleti ile ancak kastedilen mananın anlaşılabildiği lafız*" gibi değişik şekillerde tarif edilmiştir.[41] Fıkıh usulü âlimleri de kinâye için benzer tarifler yaparak; "*bir kelimenin ilk anlamının kastedilmesinin caiz olmasıyla birlikte onu gerektiren ikinci anlam için kullanılması*",[42] "*bir delil vasıtasıyla ortaya çıkıncaya kadar kendisinden murad edilen maksat gizli olan lafız*",[43] "*kendisiyle kastedilen mâna kapalı olan ve ancak söyleyenin niyetinin bilinmesiyle veya bir karîne ile anlaşılan lafız*"[44] ifadelerini kullanmışlardır.

Tariflerden anlaşıldığı üzere kinâye, sözlü veya yazılı bir ifadenin dildeki hakiki veya asli manasından farklı bir manaya gelecek şekilde kullanılmasıdır. Burada söz konusu olan farklı mana, ima ve işaret yoluyla ifade edilen ikincil (talî) bir manadır. Ancak bu ifade tarzında sözün hakiki manaya hamledilmesi de imkân dâhilindedir. Mesela, cömert kimseden kinâye olarak "كَثِيرُ الرَّمادِ"/"külü bol" denildiğinde, bundan maksat söz konusu kimsenin cömertliğini dile getirmektir. Ancak bu kimsenin külünün bol olması da mümkündür. Bazı fıkıh usulü âlimleri ve dilbilimciler bu noktada kinâyenin mecazdan ayrıldığını ifade ederler. Onlara göre mecazda kinâyenin aksine hakiki anlamın da kastedilebilmesi söz konusu değildir. Çünkü mecazda her zaman hakiki mananın kastedildiğine engel oluşturan bir karine bulunur.[45] Mesela, "في الحمام أسد"/"Hamamda aslan var" sözünde gerçekten aslanın kastedilmiş olması düşünülemez. Akli karine bu ifade ile hamamda aslan gibi cesur

---

verdikten sonra, "bunu söylemekle benim maksadım onu boşamak değildi. Senin işin yoktur, demek istedim" derse, sözü kabul olunur. Çünkü burada, doğru söylediğini gösteren bir karine vardır. Bkz. İbn Rüşd, Bidâteyü'l-müctehid, II, 75; Alîş, Muhammed, Menhu'l-Celîl Şerhu Muhtasarı Seydi Halîl, Dâru'l-Fıkr, Beyrut 1989/1409, IV, 46.

39 Firuzâbâdî, Muhâmmed b. Ya'kûb, *Kamusu'l-muhit*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1987, s. 1713; Komisyon, *Mu'cemu'l-vasît*, Mektebetu'ş-Şurûkiyd-Devliyye, Mısır 2004/1425, s. 802; Durmuş, İsmail, "Kinâye" Maddesi, *DİA*, İstanbul 2000, XXVI, 34.

40 Sekkaki, Ebu Ya'kub, *Miftahu'l-ulum*, Beyrut 2000, s. 512; Öztürk, Mustafa, "Kur'an Dilinde Kinâye ve Ta'riz", *İslâmî İlimler Dergisi*, cilt: VIII, sayı: 1, 2013, s. 117.

41 Cürcani, Muhâmmed eş-Şerif, *Kitâbu't-târifât*, thk. Muhâmmed Abdurrahman, Dâru'n-Nefâis, Beyrût, 2003/1424, s. 267.

42 Taftâzânî, Sa'deddîn Mes'ud b. Ömer, *et-Telvîh alâ't-Tevdîh li Metni't-Tenkıh fî Usûli'l-fıkh*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrût, 1996/1416, I, 230.

43 Serahsî, *Usul*, s. 147.

44 Komisyon, *el-Mevsuâtu'l-Fıkhiyye* (Kuveyt Evkaf Bakanlığınca Çıkarılan İslâm Fıkhı Ansiklopedisi), Kuveyt 1983/1404, XXIX, 26, 27; Koca, Ferhat, "Kinâye" Maddesi, *DİA*, Ankara, 2002, XXVI, 37.

45 Serahsî, *Usul*, s. 147; Nüveyri, Şehabeddin Ahmed b. Abdülvehhab b. Muhammed, *Nihâyetü'l-Ereb fi Funûni'l-Edeb*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2004/1424, VII, 52; Kazvînî, el-Hatib, *el-İzâh fî Ulûmi'l-belağâ*, Dâru İhyâi'l-Ulûm, Beyrut 1998/1419, s. 303; Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhîd*, I, 598.

bir adamın bulunduğunu gösterir.[46] Kinâyeli lafızda ise hakiki anlamın da kastedilme ihtimali bulunur. Kinâyede talî mananın kastedildiği, söyleyenin niyetinin bilinmesiyle veya herhangi bir karîne ile anlaşılabilmektedir.[47]

Fıkıh kitaplarında kinâyeli boşama lafızları[48] olarak çoğunlukla şu lafızlara yer verilmektedir:

"أَنْتِ حُرَّةٌ" (sen hürsün); "أَمْرُكِ بِيَدِكِ" (kendi işin elindedir); "حَبْلُكِ على غَارِبِك" (İpin boynundadır); "أَنْتِ وَاحِدَةٌ" (sen teksin); "خَلَّيْتُ سَبِيلَكِ" (yolunu serbest bıraktım); "إلحقي بأَهْلِك"(ailene katıl); "سَرَّحْتُكِ" (seni salıverdim); "فَارَقْتُكِ" (senden ayrıldım); "وهبتك لأهلك" (seni ailene hibe ettim); "اعتدى" (iddet bekle); "استبرئي رَحِمَك" (rahmini döl suyundan temizle); "لَا سَبِيلَ لِي عَلَيْكِ" (sana benim için bir yol yok); "لَا نِكَاحَ لِي عَلَيْك" (benim için senin üzerinde nikâh yoktur); "ولا حاجة لي فيك" (sana ihtiyacım yok); "أَنْتِ حَرَامٌ" (sen haramsın); "أخرجي" (çık); "اذهبي" (git); "انْتَقِلِي" (başka tarafa intikal et); "انْطَلِقِي" (derhal git); "تَقَنَّعِي" (peçeni tak); "اسْتَتِرِي" (örtün); "أُغْرُبِي" (benden uzaklaş); "أنت خَلِيَّةٌ"

46 Sekkâkî, *Miftâhu'l-ulûm,* s. 513; Ahmed Negarî, Kadı Abdu'n-Nebi, *Dusturu'l-ulema ev Câmiu'l-'ulûm fi Istılâhâti'l-funûn*, Dârul-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 2000/1421, I, 74; Öztürk, "Kur'an Dilinde Kinâye ve Ta'riz", s. 118

47 Serahsî, *Usul*, s. 147; Zerkeşî, *el-Bahru'l-muhîd*, I, 598, 599; Kinâyede iki temel unsur vardır. Birincisi "meknî bih", ikincisi "meknî anh"tır. Söz içinde asıl veya gerçek anlamında kullanılan kelime, terkip veya ifade birimine meknî/mükenna bih veya kinâye, bununla kendisine işaret edilen ve söz içinde açıkça zikredilmeyen unsura ise meknî/mükenna anh denir. Mesela Türkçemizdeki "alnı açık" tabirinin lafzı meknî bih, bu lafızda mündemiç olan, "utanılacak hallerden uzak" manası ise mekni anhtır. Bkz. Tehânevî, Muhammed b. Ali b. Ali, *Keşşâfu Istalâhâti'l-Fünûn*, Mektebetü Lübnan, Beyrut, 1996, s. 1389; Ahmed Negarî, *Dusturu'l-Ulema,* III, 106; Bilgegil, M. Kaya, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri,* İstanbul 1989, s. 174-175; Durmuş, "Kinâye" Maddesi, XXVI, 34; Kılıç, Sadık, *Kur'an, Dildeki Sonsuz Mucize*, Gelenek Yay., 2003, s. 161; Öztürk, Mustafa "Kur'an Dilinde Örtük Anlatım: Kinâye ve Ta'riz", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: III, sayı: 2, 2003, s. 219; Ayrıca kinâye, içerdiği iki unsur arasındaki ilgi vasıtalarının sayısı bakımından ta'riz, telvih, remz, ima ya da işaret gibi türlere de ayrılmaktadır. Genellikle "manaya mefhum yoluyla delalet etmek" diye tanımlanan ta'riz, kinâyenin en ince ve en güzel çeşitlerinden biri olup ortaya veya belli birine söylenen bir sözün ucunun bir başka kimseye veya bir şeye ima/işaret yoluyla dokundurulması, üstü kapalı göndermede bulunulmasıdır. Mesela Kur'an-ı Kerim'deki "*Belki de bu işi büyükleri yapmıştır. Hadi onlara sorun; eğer konuşuyorlarsa dedi.*" (Enbiya, 21/65) ayetinde İbrahim (a.s.)'in aslında putları kırma işini putların büyüklerine isnat etmediği, ifadesinin ta'riz yoluyla istihza (alay) amacı taşıdığı bazı kaynaklarda ifade edilmektedir. Yine Kur'an-ı Kerim'de *"(İddet beklemekte olan) kadınlarla evlenme hususundaki düşüncelerinizi üstü kapalı biçimde anlatmanızda veya onu içinizde gizli tutmanızda size günah yoktur."* (Bakara 2/235) ifadeleriyle eşi ölmüş yahut boşanmış kadınlara iddet süreleri içinde, "Allah sana iyi bir koca nasip etsin" veya "Ben de evlenmek istia yorum", "Bir eşe ihtiyacım var" gibi tarizli sözlerle evlenme teklifinin yapılabileceğine işaret edilmektedir. Bkz. İbnu›l-Esir, Diyauddin Muhammed b. Muhammed, *el-Meselü's-Sâir fi Edebi'l-Katib ve 'ş-Şâ›ir* , Kâhire, ts., III, 64; İbn Kuteybe, Ebu Muhammed, *Te'vilu Müşkili'l-Kur'ân,* Beyrut, ts, s. 264; Öztürk, "Kur'an Dilinde Kinâye ve Ta'riz", s. 121. Sözlükte bir şeye uzaktan gizlice işaret etmek manasını taşıyan telvih, uzak ve yakın anlam arasındaki ilişkilerin (vasıtalar) çok miktarda olmasıdır. Mesela bir kişinin cömert oluşunu "köpeğinin korkak olması" ifadesiyle arz edilmesi bu tür kinâyeye misal olabilmektedir. Zira köpeğin korkak ve eve gelene ses çıkarmaması misafirin çok olmasına işarettir. Misafiri çok olanın ikramı bol olur, bu da netice olarak kişinin cömertliğine işaret eder. Bkz. et-Tıybi, Şerefuddin, *Kitabu't-tıbyan*, thk. Hadi Atiyye, 1987, b.y.y., s. 264. Bir şeyi kendisinden öte alakasını zikrederek anlatma tarzı olan remz ile ilgili kinâye örnekleri arasında, "küçükbaşlı" (kuş beyinli), "kalın kafalı" (ahmak), "burnu büyük" (kibirli), "temiz uçkurlu" (iffetli) gibi tabirler zikredilebilir. Eğer kinâyede, yakın ve uzak anlamlar arasındaki vasıtalar az ve açık olursa ima ve işaret türü kinâye söz konusudur. «Fazilet falanın yürüdüğü yerde yürüyor» sözünde; fazilet vasfının bir şahsa nispeti şeklindeki kinâye açık ve kısa yoldan anlaşılmaktadır. Bkz. el-Kazvinî, *el-İzah*, s. 466; Gürkan, Necdet, "Arap Edebiyatında Kinâye Sanatının Konumu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı. 5, Isparta, 1998, s. 238

48 Hanefilere göre, hangi dilde olursa olsun insanlar tarafından kendisiyle kastedilen mananın açıkça anlaşıldığı lafızlar sarih, örfen örtülü mana taşıyan ifadeler ise kinâyeli lafızlar olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden Arapça dışındaki bir dilde boşamayı kasteden kinâyeli ifadeler kinâyeli boşama lafızları kabul edilir. Bkz. Kâsânî, *Bedâiu's-Senâi'*, III, 102; İbn Nüceym, *el-Bahru'r-Râik*,, III, 23; Hallâf, *Ahkâmu'l-ahvâli'ş-şahsiyye*, s. 134.

(Sen yalnızsın/kocasızsın); "أنت بَرِينَةٌ"(sen nikâhtan berisin); "أَنْتِ بائن" (sen ayrısın (nikâhtan)); "أَنْتِ بَتَّةٌ" (sen kesilmişsin (nikâhtan)); "تَزَوَّجِي" (evlen).[49]

Bu lafızlar fıkıh kitaplarında kinâyeli boşama lafızları olarak yer almışsa da, bunlardan bir kısmının kinâyeli lafız sayılıp sayılmayacağına dair mezhepler arasında ihtilaf vaki olmuştur. Mesela "سَرَّحْتُك" (seni salıverdim) ve "فَارَقْتُكِ" (senden ayrıldım) ifadeleri Şafiilere ve bazı Hanbelilere göre sarih lafız iken,[50] diğer fakihlere göre ise kinâyeli lafızlardır.[51]

III. KİNÂYELİ LAFIZLARLA GERÇEKLEŞEN TALÂK HAKKINDA FAKİHLERİN YAKLAŞIMI

Hem görünen mananın hem de örtülü mananın kastedilmesinin muhtemel olması sebebiyle kinâyeli sözlerle gerçekleşen boşamalarda Hanefîler ve Hanbelîler, ya boşayanın buna niyet etmiş olması ya da karinelerin boşamaya delâlet etmesi gerektiğini savunurlar. Bu mezhepler, kinâyeli lafız kullanılırken boşanma mevzusundan bahsedilmesi ve kocanın bu esnada sinirli olmasını boşamaya delalet eden karineler olarak kabul ederler. Bu mezheplere göre, söz konusu karineler bulunduğunda boşanmaya hükmedilir. Karîne bulunmadığında ise niyete başvurulur. Buradaki niyet de boşayan kişinin açıklaması ile anlaşılabilir ve söylediğine itibar edilir. Kocanın sinirli olmadığı veya talâktan bahsedilmediği bir sırada hangi kinâyeli sözle olursa olsun niyet bulunmadıkça boşama gerçekleşmiş sayılmaz.[52] Diğer taraftan Hanefiler, kinâyeli lafız kategorisinde bulunmasına rağmen toplumda söylene söylene artık örtülü mana hüviyetini, yani kinâyeli lafız özelliğini kaybetmiş lafızları sarih lafız olarak görürler. Dolayısıyla bu tür lafızlarla gerçekleşen talâkı ric'î sayarlar.[53] Osmanlı'nın son döneminde hazırlanan Hukuk-ı Aile Kararnâmesinde de (md. 109)[54] Hanefilerin bu yaklaşımı esas alınmıştır.

---

49 Kudûri, *Muhtasaru'l-Kudûrî*, s. 156; İbn Rüşd, Muhâmmed b. Ahmed b. Muhâmmed, *Bidâyetü'l-müctehid nihâyetu'l-muktasid*, Mektebetu Mustafa, Mısır 1975/1395, II, 76; Kâsânî, *Bedâiu's-senâi'*, III, 105; Nevevî, Ebû Zekeriya Yahya b. Şeref, *Ravzatu't-tâlibîn*, Mektebetü'l-İslâmî, Beyrût 1405, VIII, 26; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 277; İbn Nüceym, Zeynu'l-Abidîn b. İbrahim, *el-Bahru'r-râîk*, Dâru'l-Marife, Beyrut, ts., I, 302; Şirbinî, *Muğni'l-muhtac*, III; 281; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, IV, 54-57.

50 Şafiî, *el-Ümm*, V, 373; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, X, 153, 358; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 272; Nevevî, Ebû Zekeriya Yahya b. Şeref, *Kitâbu'l-mecmû şerhu'l-Mühezzeb li'ş-Şîrâzî*, thk. Muhammed Necîb el-Mutıî, Mektebetü'l-İrşâd, Cidde ts. XVII, 96; Bu mezhepler, söz konusu lafızların Kur'an'da boşama için "talâk" manasında kullanıldığını, bu yüzden sarih lafız kabul edileceklerini ifade derler. Bkz. İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 272; Şirbinî, *Muğni'l-muhtac*, III,280, 290; Zahirilere göre "السراح", "الفراق" ve "الطلاق" lafızları dışında boşama lafzı bulunmamaktadır. Bkz. İbn Hazm, Ebû Muhâmmed Ali b. Ahmed, *el-Muhallâ*, İhyâu't-Turasi'l-Arabî, Beyrut ts., X, 185, 186.

51 Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 148; Kâsânî, *Bedâiu's-senâi'*, III, 105; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 264; İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râîk*, III, 327; Mevvâk, *et-Tâc ve'l-iklîl*, IV, 55.

52 Kudûrî, *Muhtasâru'l-Kudûrî*, s. 155; Merginânî, *el-Hidâye*, II, 275; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 272; İbnu'l-Humâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, IV, 61; Buhutî, *Keşşaâfu'l-kına*, V, 251.

53 Bkz. Zeylâî, *Tebyînu'l-hakâik*, II, 215; İbnu'l-Humâm, *Şerhu Fethi'l-Kadir*, IV, 62; İbn Nüceym, *el-Bahru'r-raik*, III, 322

54 Bu madde şu şekildedir: "*Talâk elfâz-ı sariha ile vaki' olur. Müteâref olan elfâz-ı kineviyye sarih hükmündedir. Müteâref olan elfâz-ı kineviyye ile tâlakın vukuu ancak zevcin niyetine mütevakkıftır.*…"

Malikiler, kinâyelerin bazılarının açık, bazılarının muhtemel olduğunu kabul ederler. Açık kinâye kabul ettikleri, "حَبْلُكِ على غَارِبِك" (İpin boynundadır), "البتة" (kesinlikle boşsun), "خَلِيَّةٌ أنت" (Sen yalnızsın/kocasızsın) lafızlarıyla boşama meydana gelir ve boşamanın kastedildiğini gösteren bir karine bulunmazsa, sarih lafızlarla talâkta olduğu gibi kocanın "boşamayı kastetmedim" sözüne itibar edilmeyeceğini savunurlar. Malikiler, diğer kinâye lafızları ise muhtemel kinâye olarak kabul eder ve bu lafızlarla boşamada kişinin niyetine başvurulacağını ifade ederler.[55] Şâfiîler ise herhangi bir ayrım yapmaksızın, boşamanın kinayî lafızlarla olması durumunda sadece niyete itibar ederek, halin delâletini yani karineleri dikkate almazlar.[56]

Fukaha mutlak boşama ifadelerinin sarih ve kinâye olmak üzere iki çeşit olduğunda ve her iki ifade tarzıyla boşamanın gerçekleşeceğinde müttefik olmasına rağmen, daha önceden de belirttiğimiz üzere kinâyeli lafızlarla yapılan boşama Hanefilere göre bâin talâk,[57] diğer mezheplere göre ise sarih lafızlarla yapılan boşama gibi ric'î talâk sayılmaktadır.[58]

Öte yandan, fukaha arasında kinâyeli lafızlarla yapılan boşamanın bâin mi ric'î mi olduğu yönündeki ihtilaf, talâk sayısının birden fazla olması halinde de devam etmiştir. Hanefiler bir anda üç talâk hakkının kinâyeli lafızlarla kullanılması durumunda üç bâin talâk gerçekleşeceğini ve beynûnet-i kübrâ yani büyük ayrılığın oluşacağını kabul ederler. Bir anda iki talâk hakkının kullanılması veya buna niyet edilmesi halinde ise bir bâin talâk oluşacağını açıklarlar.[59] Kinâyeli lafızların ric'î talâka sebep olacağını savunan Şafiîler, sarih ifadelerle bir anda üç talâkın kullanılmasında olduğu gibi bir anda üç kinâyeli lafızla da beynûnet-i kübrâ'nın vuku bulacağını belirtirler.[60] Maliki ve Hanbeliler ise bu durumda ancak bir bâin talâk yani beynûnet-i suğrâ gerçekleşeceğini savunurlar.[61]

Hanefi kaynaklarında kinâyeli boşama lafızlarıyla bâin talâk gerçekleşeceği savunulurken, diğer mezheplere özellikle de Şafiîlere cevap niteliğinde bazı ifadelere rastlanmaktadır. Bu yüzden öncelikle diğer mezheplerin kinâyeli lafızlarla yapılan talâkın ric'î sayılması gerektiğine dair görüşlerini nakledip, ardından Hanefilerin bu lafızlarla gerçekleşen talâkı bâin saymalarının sebeplerini zikretmeye çalışacağız.

55 İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 76; Dusûkî, Muhâmmed Arafe, *Haşiyetü't-Dusûki ala Şerhi'l Kebîr*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut ts., II, 366; Adevî, Alî es-Saîdî, *Hâşiyetü'l- Adevî*, thk. Yusuf eş-Şeyh Muhammed el-Bukâî, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1412, II, 112.

56 Şîrâzi, *el-Muhezzeb*, II, 80-82; Nevevî, *el-Mecmu*, VIII, 26; Şirbinî, *Muğni'l-muhtac*, III, 280; Remlî, *Nihâyetu'l-muhtâc*, VIII, 381.

57 Kudûrî, *Muhtasâru'l-Kudûrî*, s. 155; Merginani, *el-Hidâye*, II, 275; İbnu'l-Humâm, *Şerhu Fethi'l-Kadîr*, IV, 61.

58 Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, IX, 774; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 277; Şirbînî, *Muğni'l-muhtac*, III, 199; Buhutî, *Keşşaâfu'l-Kına,* V, 252.

59 Merginanî, *el-Hidâye*, II 275.

60 Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, X, 161; Remlî, *Nihâyetu'l-muhtâc*, VI, 470.

61 İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 76; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 272; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, X,18, 161.

A. Cumhurun Kinâyeli Lafızlarla Talâkı Ric'î Saymasının Gerekçeleri

Kinayi lafızlarla yapılan boşamayı ric'î sayanlar arasında en çok Şafiilerin görüşleri ön plana çıkmaktadır. Malikî ve Hanbeliler bu tür talâkın ric'î sayılması gerektiğini savunmuşlarsa da bu görüşün gerekçelerine daha çok Şafiî kaynaklarında rastlanmaktadır.

Şâfiîlere göre koca, zifaftan sonra, bir bedel koşul koyma durumu (muhalea) ya da talâk sayısını (üçe) tamamlama durumu haricinde karısı ile olan evliliği ortadan kaldırma hakkına sahip değildir. Kocanın boşadıktan sonra iddet içerisinde tekrar hanımına dönebilme seçeneği, kocanın isteğiyle değil, dînen sabit olmuştur. Kocanın dînen bu seçeneği düşürme yetkisi yoktur.[62] "...الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ" (*Dönüş yapılabilecek boşama iki defadır. Sonrası, ya iyilikle geçinmek, ya da güzellikle bırakmaktır…*)[63] ayet-i kerimesinde de boşamadan bedelsiz bahsedilmiş ve sonra ric'atın olacağı gösterilmiştir. En son üçüncü boşamada mehir ile yani bedel ile evliliğin sona ereceği açıklanmıştır. Bu yüzden koca açıkça: "sen boşsun ve benim sana dönme hakkım da yoktur" sözünü söylese de kocanın dönme (ric'at) hakkı düşmez. Dolayısıyla "kinâyeli sözle bâin talâk gerçekleşir" iddiasında bulunmak nassa muhalefet olur.

Diğer taraftan Şâfiîler, nikâh mülkiyetini ortadan kaldırmayı, cariye üzerindeki mülkiyeti ortadan kaldırmaya benzetirler. Şâfiîlere göre, câriye üzerindeki mülkiyeti ortadan kaldırma bazen bir bedel karşılığı olur. Bu durumda mülkiyet kendiliğinden ortadan kalkar. Bazen de mülkiyet teberrû yoluyla ortadan kalkar. Bu şekilde mülkiyetin ortadan kalkması ise kabz (teslim) ile olur ve bu hükmün değiştirilmesi söz konusu değildir. Mesela kişi: "Ben sana (teslime gerek olmaksızın) bizzat mülkiyeti gerektiren bir şey hibe ettim" dediğinde, bu hibe geçersiz olur. Aynı şekilde nikâh mülkiyetinin ortadan kaldırılması da bazen bedelli (muhâlea ile) olur ve nikâh mülkiyeti kendiliğinden ortadan kalkar. Bazen de nikâh mülkiyeti bedelsiz kalkar. Mülkiyetin bu şekilde ortadan kalkması ise ancak iddetin bitimi ile veya talâk sayısının üçe tamamlanması ile gerçekleşir. Koca her hangi bir malda kabz olmaksızın söz ile mülkiyeti ortadan kaldıramadığı gibi evlilikteki mülkiyeti de açıkça söylemek suretiyle ortadan kaldıramaz.[64]

Öte yandan Şafiiler, nikâhın sarih lafızlarla kurulduğu gibi izalesinin de sarih lafızlarla olacağını ifade ederek,[65] Hz. Ömer ve Abdullah b. Mesu'd gibi sahabelerin kinâyeli lafızla yapılan talâkı ric'î boşamadan farklı görmediğini naklederler.[66]

62 Şafiî, *el-Ümm*, V, 372-375; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, X,152, 161; Nevevî, *Ravzatu't-tâlibîn*, el-Mektebu'l-İslamî, Beyrut, 1405, VIII, 214; Şirbinî, *Muğni'l-muhtac*, III, 337; el-Ensârî, Zekeriyya b. Muhammed, *el-Ğureru'l-behiyye fî Manzumeti'l-Behceti'l-Verdiyye*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1997, XVI, 147.

63 Bakara, 2/229.

64 Şafiî, *el-Ümm*, V, 260, 372-374; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, X, 9, 10, 18, 161.

65 Cemel, Şeyh Süleyman b. Ömer b. Mansur el-Acîlî eş-Şafıî, *Hâşiyetu'l-Cemel alâ'l-Menheci li Şeyhi'l-İslâm el-Ensârî*, Dâru'l-Fıkr, Beyrût ts., XVIII, 124.

66 Bkz. Şafiî, *el-Ümm*, V, 356; Nevevî, *el-Mecmu*, XVII, 105.

Ayrıca Şafiîler, Nafi'den rivayet edilen bir hadis-i şerifi görüşlerine delil olarak sunarlar. Rivayete göre; "*Rükâne b. Abdi Yezid, karısı Süheymeyi "kesinlikle" ifadesiyle birlikte boşar ve Resulullah' a (s.a.v.) kendisinin bu ifadeyi kullanırken tek boşamaya niyet ettiğini belirtir. Resulullah da (s.a.v.) kendisini eşine yollar*".[67] Şafiilere göre, bu hadis-i şeriften "kesinlikle" lafzının dahi boşamayı bâine çeviremediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kinâyeli lafızla gerçekleşen boşamanın da bâin sayılmaması gerekir.[68]

Bahsedilen bu gerekçelerin yanında Şâfiîler ile birlikte Malikiler ve Hanbeliler, kinâyeli talâk lafızlarının ifade ettikleri anlamlarda etken olmadıklarını savunurlar. Bu mezheplere göre kinâyeli boşama lafızları kuvvet bakımından boşama için konulmuş sarih sözlerden daha alt seviyededirler. Bu yüzden niyet olmadan hiçbir hüküm ifade etmezler. Niyet olduğunda da sarih ifadelerle aynı değerdedirler. Dolayısıyla daha kuvvetli olan sarih sözler nikâhla gerçekleşen mülkiyeti ortadan kaldıramadığına göre, kinâyeli sözler hiçbir şekilde kaldıramazlar.[69]

B. Hanefilerin Kinâyeli Lafızlarla Talâkı Bâin Saymasının Gerekçeleri

Hanefi mezhebi kaynaklarının birçoğunda kinâyeli lafızlarla yapılan talâkın bâin sayılmasının sebepleri hakkında çeşitli değerlendirmeler bulunmakla birlikte, en kapsamlı açıklamalara Serahsî'nin (ö. 483/1090) "*el-Mebsut*" ve Kâsânî'nin (ö. 587/1191) «*Bedâiu's-senâi' fi tertibi'ş-şerâî*" isimli eserlerinde rastlamaktayız. Bu fakihlerden Serahsî, Hanefilerin kinâyeli lafızlarla gerçekleşen boşamayı bâin saymasının sebeplerini şu şekilde izah etmektedir:

a) Nikâhla birlikte kocanın tek taraflı boşama yetkisi oluşur. Bu yetki ile koca, evlilik bağının kalkmadığı ric'î talâk hakkına sahip olduğu gibi kinâyeli lafızları yada üç talâkı bir anda kullanarak eşi ile arasındaki mülkiyeti (evliliğe dayalı hakları kullanma mülkiyetini) bâin talâkla kaldırma hakkına sahiptir.[70]

b) Koca, nikâh ile gerçekleşen mülkiyeti zifaftan önce ortadan kaldırma yetkisine sahiptir. Zifaf sonrasında kocanın bu yetkisi daha da pekişmiş olur. Dolayısıyla zifaftan önce var olan bu yetki, zifaftan sonra hiçbir şekilde ortadan kalkmaz.[71]

---

67 Hadis kaynaklarında bu hadisin zayıf ve muzdirip olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Ebû Dâvud, Ebu Davud, Süleyman bin el-Eş'as es-Secistânî, *Sünen-i Ebu Dâvud*, Dârul-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut, ts., Talâk, 15, h. no:2208; İbnu'l-Esîr, Ebu's-Seâdât el-Mubarek b. Muhâmmed el-Cezerî, *Câmiû'l-usûl fî ehâdisi'r-Resûl*, thk. Abdulkadir el-Arnavut, Mektebetû Dâri'l-Beyân, b.y.y., 1971/1391, VII, 589; Hanbeliler bu hadisi isnadının zayıf olması sebebiyle dikkate almadıklarını ifade ederler. Bkz. İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 272.

68 Şafii, *el-Ümm* V, 375.

69 Şafiî, *el-Ümm*, V, 377; Mâverdî, *el-Hâvî fi'l-Fıkhi'ş-Şafiîyyi*, X,18, 161; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, VIII, 272.

70 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 74; Ayrıca bkz. A. *Buhârî*, *Keşfu'l-esrâr*, II, 307; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 148.

71 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 74; Ayrıca bkz. A. *Buhârî*, *Keşfu'l-esrâr*, II, 308.

c) Koca, nikâh akdi ile gerçekleşen evlilik bağını ortadan kaldırma karşılığında (muhâlea yoluyla) bir bedel alma yetkisine sahiptir. Koca yalnızca sahip olduğu şeyin bedelini alabilir. Bu durum, kocanın karısını bâin olarak boşama yetkisine de sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla kocanın bâin talâkla boşaması kendi mülkiyeti üzerindeki bir tasarrufudur.[72]

d) "Sen boşsun" sözü bâin talâka da ric'î talâka da muhtemeldir. Kocanın "bâin" sözü bu iki ihtimalden birini belirlemek içindir. Mesela "insanlar" sözü, umum (tüm insanlara) ve hususa (bazı insanlara) muhtemeldir. Kişi «bütün insanlar» dediğinde bu ihtimal ortadan kalkar. Yine satıcının "sattım" sözü muhayyerlik hakkı ile birlikte kesin olarak satma anlamına da gelebilmektedir. Ancak satıcı "kesin olarak sattım" dediğinde ihtimal ortadan kalkar. Aynı şekilde kinâyeli lafızlardan "sen bâinsin" sözü ile de kesin boşamanın gerçekleştiği, diğer ihtimalin (ric'âtin) ortadan kaldırıldığı gösterilmektedir.[73]

f) Hz. Ali ve Abdullah b. Zeyd gibi bazı sahabeler kinâyeli lafızlarla yapılan talâkı bâin saymışlardır.[74]

e) Kinâyeli lafızlar, anlamlarının gerekli kıldığı şeyde etkendirler ve sarih lafızlardan daha kuvvetlidirler. Kinâyeli boşama lafızlarında karı-koca arasındaki yetkilerin ve bağın ortadan kalkması anlamları bulunmaktadır. Mesela devesini serbest bırakmak isteyen bir kişi, devenin ipini omuzuna bırakır ve onun yolunu açar ve artık deve ile herhangi bir mülkiyet bağının kalmadığını gösterir. Talâk için "senin ipin omuzundadır" lafzıyla da koca, karısı ile aralarında evlilik mülkiyetinin (bağının) bulunmadığını gösterir. Yine "ailene katıl" sözünde de kocanın karısını ailesinin yanına dönmeye zorlaması vardır. Bu durum ise ancak aralarındaki nikâh bağının kopmasından sonra olur. Aynı şekilde kocanın hanımını ailesine hibe etmesi, kadın üzerindeki mülkiyetini (evlilik bağını) ortadan kaldırmak suretiyle onun ailesinin yanına dönmesini istemesidir.[75] Sarih yani "boş ol", "seni boşadım" gibi lafızlar ise nikâhın zıttı bir mana ihtiva etmemektedirler. Karı-koca arasındaki evlilik bağı bu lafızlarla talâk sayısı tamamlanmadan ortadan kalkmaz. Zira bu lafızlar sadece boşama sürecini başlatır.

Öte yandan Serahsî, "اعْتَدِّي" (iddet say), "استبرئي رَحِمَك"(rahmini temizle) ve "وَأَنْتِ وَاحِدَةٌ" (sen teksin) ifadelerinin kinâyeli olsa bile boşama kastıyla söylendiğinde ric'î talâk gerçekleşeceğini belirtir. Serahsî'ye göre bu lafızlar boşama için söylense bile, evlilikle birlikte karı-koca arasında oluşan mülkiyeti (evlilik bağını) ortadan kaldırmayı ifade etmemektedir. Mesela "benim nimetlerimi say" manasına gelebildi-

72 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 74; Ayrıca bkz. A. *Buhârî*, *Keşfu'l-esrâr*, II, 308.
73 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 74, 75; Ayrıca bkz. A. *Buhârî*, *Keşfu'l-esrâr*, II, 308, 309.
74 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 75; Ayrıca bkz. A. *Buhârî*, *Keşfu'l-esrâr*, II, 307.
75 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 73; Ayrıca bkz. Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 148.

ği gibi "nikâhtan dolayı iddet bekle" manasına da gelen "iddet say" lafzı ile ikinci mana kastedilmiş olsa bile, bu mana evliliği kesin olarak bitirmeye yeterli değildir. Zira iddetin başlangıcında da devamında da nikâh devam edebilmektedir ve bu ifade ile "ben seni boşadım, bundan dolayı iddet bekle" anlamı ortaya çıkmaktadır. Aynı durum "rahmini temizle" sözünde de geçerlidir. "Senden başka yanımda kimse yok", "güzellikte dünya kadınları içinde teksin" manalarına gelebilen "Sen teksin" sözü de boşama niyetiyle söylendiğinde, "sen bir talâkla boşsun" şeklinde anlaşılır.[76]

Diğer taraftan Serahsî, Şâfiîlerin kocanın boşadıktan sonra iddet içerisinde tekrar hanımına dönebilme seçeneğinin, kocanın isteğiyle değil, dînen sabit olduğu ve kocanın dînen bu seçeneği düşürme yetkisi olmadığı görüşüne karşı şunları ifade etmektedir. "*Esas olarak boşama kesin boşamadır. Ric'î boşama kıyasa aykırı olarak şer'an caiz görülmüştür. Bu yüzden kıyasa aykırı olarak dinen sabit olan bir hükmün kapsamına, sarih lafızlardan farklı olan kinâye lafızlarla yapılan boşamanın katılması doğru değildir. Boşamanın üç ayrı kere ile gerçekleştiğini ifade eden Bakara suresi 229. ayet sarih lafızlarla ilgili olup, kinâyeli lafızların bu ayet kapsamında değerlendirilmemesi gerekir.*"[77]

Serahsî, Şâfiîlerin koca tarafından nikâh mülkiyetinin ortadan kaldırılmasını kabz olmaksızın gerçekleşmeyen hibeye benzetmelerine ise hibenin bu konuda kıyasa uygun olmadığını belirterek cevap verir. Serahsî'ye göre, hibe kendisindeki zayıflık sebebiyle kendisini güçlendirecek bir şey ile yani kabz ile mülkiyeti gerekli kılar. Zaten mülkiyetin teslim olmadan gerçekleşeceğini koşul koymakla hibe pekişmiş olmaz. Dolayısıyla böyle bir kıyas yapmak yanlıştır.[78]

Diğer bir Hanefî fâkihi Kâsânî (ö. 587/1191) ise naslardan bir takım deliller sunarak kinâyeli lafızlarla boşamanın bâin olacağını savunur. Kasanî'ye göre, Kur'an'daki "فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أو تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ"(*Bundan sonrası ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salıvermektir*)[79]; "فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا" (*Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: Eğer dünya dirliğini ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de, sizi güzellikle salıvereyim*)[80]; "فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أو فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ" *(…. onları ya meşru ölçüler içerisinde (nikâhınız altında) tutun veya onlardan meşru ölçülere göre ayrılın*)[81] ayetlerinde kesin ayrılığı ifade eden boşama lafız-

76 Serahsî, *el-Mebsût*, VII, 75, 76; Benzer açıklamalar için bkz. Pezdevî, *Kenzu'l-vusûl*, II, 307-311; Merginanî, *el-Hidâye*, II 275; Mevsılî, *el-İhtiyâr*, III, 148; Hanefiler, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) eşi Sevde'ye ve Hafsa'ya "iddet say" demesine rağmen onlara ric'at etmesini de bu görüşleri için delil gösterirler. Bkz. Pezdevî, *Kenzu'l-vusûl,* II, 311; Serahsi *el-Usul*, s. 148.

77 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 74; Ayrıca bkz. A. *Buhârî*, *Keşfu'l-esrâr*, II, 307; Öte yandan günümüz Hanefi fıkıhçılarından Hallâf, "*Ahkâmu'l-Ahvâli'ş-Şahsiyye*" adlı eserinde, yukarıdaki gerekçelere değinmeksizin, bid'î talâkın hukuken geçerli olduğuna dair Kur'an ve Sünnetten getirilen delillerin, Hanefilerin kinâyeli lafızla talâkı bâin saymalarına da delil olacağını ifade eder. Bkz. Hallâf, *Ahkâmu'l-ahvâli'ş-şahsiyye*, s. 141.

78 Serahsî, *el-Mebsût*, VI, 75.

79 Bakara, 2/229.

80 Ahzab, 33/28

81 Talâk, 2/65.

ları kinâyeli olarak gelmiştir. Bu durum kinâyeli ifadelerle bâin boşamanın gerçekleşeceğini göstermektedir.[82] Diğer taraftan Kâsânî, Şafiilerin kinâye lafızlarla ric'î talâkın vuku bulacağına dair delil gösterdiği Rükâne hadisinin, esasında kinâyeli lafızlarla bâin talâkın gerçekleşeceğine delil olduğunu ifade eder. Kâsâni'ye göre, Rükâne'nin kinâyeli sözle karısını boşadıktan sonra üç talâkı değil tek talakı niyet ettiğini söylemesi üzerine Hz. Peygamber'in (s.a.v.) onu eşine geri göndermesi, bir bâin talâk gerçekleştiğinden Rükâne'nin tekrar eşiyle nikâhlanabilme imkânı sebebiyledir. Kâsânî'ye göre, Hz Peygamber (s.a.v)'in evlendiği (Gıfar kabilesinden) bir kadının sırtında alacalık görünce "ailene katıl" ifadesini kullanarak[83] onu boşaması da kinâyeli lafızlarla boşamanın bâin olacağını gösterir.

Bu nassları delil getiren Kâsânî, kinâyeli lafızlarla talâkın bâin sayılmasının maslahata binaen de gerekli olduğunu savunur. Kâsâni'ye göre, evlilikte problemler bazen kocadan bazen de kadından kaynaklanabilir. Kesin ayrılık gerçekleşmeyen ric'î talâk, kocanın eşi ile arasındaki problemlerini çözmesi ve ardından tekrar eşine dönüş yapabilmesi için meşru kılınmıştır. Eğer evlilikteki sorunlar kocadan kaynaklanıyorsa koca eşini ric'î talâkla yani sarih lafızlarla boşar. İddet süresinin sonuna kadar kendisini dener ve bu süreç içerisinde eşi ile birlikte olma arzusu oluşmaz ve kalbi tekrar ona meyletmezse yani ric'î talâk onların bir araya gelmelerine bir fayda sağlamazsa bu süre sonunda eşi ile bâin olarak boşanmış olur. Tam aksine karısından ayrı kalmaya sabredemez ve ondan ayrılmasının doğru olmadığına kanaat getirirse karısına ric'ât eder. Ancak evlilikteki problemler kadından kaynaklandığında, kocanın eşini ric'î talâk ile boşamasının bir faydası bulunmamaktadır. Zira koca, problemin odağı olan karısını ric'î talâkla boşadığında, aralarındaki evlilik bağının devam ettiğini gören kadın herhangi bir değişim göstermez. Ancak evlilik bir bâin talâk ile sona erdiğinde kesin (bâin) ayrılığın sıkıntısını gören kadın pişmanlık duyabilir. Bunun sonucunda eşiyle eski alışkanlıklarını terk ederek tekrar evlenmek isteyebilir. Bu yüzden özellikle problemlerin kadından kaynaklandığı durumlarda iddet süresi beklenmeden kocanın eşini kinâyeli sözle bir bâin talâk ile boşaması maslahatın gereğidir.[84]

Görüldüğü üzere Hanefiler, kocanın evliliği iddet süresi tamamlanmadan veya üç talâk hakkı kullanılmadan bâin talâk ile sona erdirme yetkisinin bulunduğunu, diğer mezhepler ise kocanın böyle bir hakka sahip olmadığını savunmak için birçok delil ortaya koymuşlardır. Hanefiler, kinâyeli lafızlarla boşamayla bâin talâk gerçekleşeceğini belirtirken, özellikle, kinâyeli boşama lafızlarının karı-koca

82 Kâsânî, *Bedâiu's-senâi'*, II, 112

83 Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü›l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnavut-Âdil Mürşid, Müessesetü Kurtubâ, Kâhire, ts., III, 493, h.no. 16075; Beyhâkî, Ebu Bekr Ahmed b. el-Hüseyin, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Muhâmmed Abdulkadir Atâ, Mektebetü Dâri'l-Bâz, Mekke, 1994/1414, VII, 213; *Tahâvî*, Ahmed b. Muhammed, *Şerhu Müşkili'l-âsâr*, thk. Şuayb El-. Arnaut, Müessesetü'r Risale, Beyrut, 1994, II, 107.

84 Kâsânî, *Bedâiu's-senâi'*, II, 112

arasındaki evlilik bağını kesin olarak ortadan kaldıran manalar taşıdığına dikkat çekmektedirler. Zira Hanefilere göre kinâye lafızlar, dil, anlam ve etki bakımından sarih lafızlardan daha kuvvetlidirler ve ifade ettikleri manada kesin olarak etkendirler. Diğer mezhepler ise kinâye lafızların anlamlarında tereddüt bulunduğunu ve sarihten daha zayıf olduğunu kabul ederek, bu lafızların evlilik bağını ortadan kaldırma özelliğine sahip olmadığını açıklamaktadırlar. Bu durum her iki taraf açısından da kinâyeli lafızların anlam ve etki bakımından farklı değerlendirilmesinin, bu lafızlarla boşamadaki ihtilafın en önemli nedenlerinden biri olduğunu göstermektedir.

Konunun farklı boyutlarıyla daha net ortaya konulması, özellikle de Hanefilerin kinâyeli boşama lafızlarıyla bâin talâk oluşacağı yönündeki görüşlerinin temellendirilmesi hususundaki istidlallerinin daha iyi kavranabilmesi açısından, dilde kinâyeli anlatımların sebep ve işlevleri hakkında kısa bir bilgi verilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

C. Dilde Kinâyeli Anlatımın Sebep ve İşlevleri

Kaynaklarda nakledildiğine göre, Arap edebiyatının en eski dönemlerinden itibaren birçok belagat sanatı arasında özellikle açık sözden kaçınmanın en etkili üslubu olan kinâye sanatı günlük konuşma ve şiirlerde yer almıştır. Birçok Arap dil ve edebiyat âlimi tarafından, kinâyenin Araplar nezdinde maksat ve meramı açıkça ifadeden (tasrihden) daha beliğ ve etkili sayıldığı ve hüner gerektiren bir söz sanatı olarak algılandığı, hatta Arapların her şeyi açıkça dillendiren kimseyi ayıpladıkları belirtilmiştir.[85] Nitekim, Araplara ait fasih meseller ve ifadelerin pek çoğu kinâye yoluyla dile getirilmiştir. Mesela Araplar, ırz ve namusunu koruyan kimseleri "eteği temiz" / "طاهر الذيل" (tâhiru'z-zeyl) diye vasıflandırılmış; ayrıca cinsel ilişkiden kinâye olarak "balcağız" "العُسَيْلة" (usayle) lafzını, gözleri görmeyen kimseden kinâye olarak "örtülü-perdeli"/ "المحجوب" (mahcub) vasfını, zevceden kinâye olarak da "evin sahibesi"/ "ربة البيت" (rabbetü'l-beyt) tabirini kullanmışlardır.[86]

Arap dilinde neredeyse kullanılması zaruri görülen kinâyeli ifadelere Kur'an-ı Kerim'de bir çok ayette rastlanılmaktadır. Mesela Kur'an-ı Kerim'de Yusuf suresi 12/23. ayette, Aziz'in karısının Hz. Yusuf'a cinsel istek duyması kinâye yoluyla "رَاوَدَتْهُ" (Ondan murat etti) diye ifade edilmiş, Bakara suresi 2/187 ve 223. ayetlerdeki "لِبَاسٌ" (libas (giysi)) ve "حَرْثَ" (hars (tarla)) kelimeleri de yine cinsel ilişkiden

85 Sekkâkî, *Miftâhu'l-ulûm*, s. 523; İbn Kuteybe, Ebu Muhammed, *Te'vilu müşkili'l-Kur'ân,* Beyrut ts., s. 263; Cürcanî, Ebû Bekr Abdülkahir b. Abdirrahmân b. Muhammed, *Delâilu'l-icâz*, Beyrut, 1994, s. 285-286; Kılıç, *Kur'an, Dildeki Sonsuz Mucize*, s. 161; Öztürk, "Kur'an Dilinde Kinâye ve Ta'riz", s. 116.

86 Zerkeşî, Bedreddin, *el-Burhân fî ulumi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, Dâru İhyai'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut 1957/1366, II, 300, 301; Öztürk, "Kur'an Dilinde Kinâye ve Ta'riz", s. 116.

kinâye olarak kullanılmıştır.[87] Yine Tahrim suresi 66/12. ayette Hz. Meryem hakkında "أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا"(fercini korudu) şeklindeki ifade, iffet ve namusu korumaktan kinâyedir.[88] Saffât suresi 37/49. ayette de cennetteki huriler saflık ve temizlikten kinâye olarak "بَيْضٌ مَكْنُونٌ" (el değmemiş, saklı yumurtalar) diye nitelendirilmiştir.[89] Serveti ve evlad-u iyalinin çokluğuyla övünen bir inkârcının başına gelen musibeti anlatan Kehf suresi 18/62. ayetteki "يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ" (ellerini oğuşturma) ifadesi de inkârcının üzüntü ve pişmanlığından kinâyedir.[90]

İslam âlimleri, Kuran-ı Kerim'de bu tür lafızların yer almasının birçok sebep ve hikmetinin bulunduğunu ifade etmişlerdir. Mesela Zerkeşî (ö. 794/1392) ve Suyûtî (ö. 911/1505), Kur'an-ı Kerim'de kinâyeli lafızların kullanım gerekçelerini kısaca şu şekilde sıralamaktadırlar:

a) İlahi kudretin yüceliğine dikkat çekmek

b) Meseleyi arife tarif gerektirmeyecek şekilde anlatmak

c) Maksadı ve meramı daha güzel bir ifadeyle belirtmek

d) Müstehcen ifade kullanmamak

e) İfadeyi güzelleştirmek

f) Akıbete dikkat çekmek

g) Sözü kısaltmak

h) Etkili ve çarpıcı biçimde anlatmak

i) Kınama ve ayıplamada mübalağa yapmak

j) Nazik konuşmak ve kırıcı ifadeden kaçınmak

k) Aşağılamak ve kınamak

l) Muhatabı iz'an ve teslimiyete yönlendirmek

m) Maksadı zahire muhalif mana taşıyan bir lafızla anlatmak[91]

Kinâyeli lafızlar sadece İslam dininin ana kaynağı Kur'anı Kerim de yer almamıştır. Kur'an'dan sonra ikinci kaynak olan sünnette de kinâyeli lafızların kullanıl-

87 Zerkeşî, *el-Burhan*, II, 304.

88 Zerkeşî, *el-Burhân*, II, 305; Suyûti, Celaleddin Abdurrahman b. Kemaleddin, *el-İtkân fî ulûmi'l-Kur'an*, Beyrut 1996, II, 791; Öztürk, Kur'an Dilinde Kinâye ve Ta'riz, s. 133.

89 Zerkeşî, *el-Burhân*, II, 307.

90 Zemahşerî, Ebül Kasım Cârûllah Mahmud bin Ömer bin Ahmed, *el-Keşşâf an hakaiki't-Tenzil*, Beyrut ts., II, 485; Nesefî, Abdullah b. Ahmed, *Medâriku't-Tenzil*, Beyrut, yy., 1989, II, 949; Gürkan, "Arap Edebiyatında Kinâye Sanatının Konumu", s. 244.

91 Zerkeşî, *el-Burhan*, II, 301-309; Suyuti, *el-İtkân*, II, 789-794; Kur'an-ı Kerim'de kinâye lafızların kullanım gerekçeleri hakkında ayrıntı bilgiler için bkz. Kılıç, *Kur'an, Dildeki Sonsuz Mucize*, s. 160-166; Öztürk, "Kur'an Dilinde Kinâye ve Ta'riz", s. 124-136.

dığı, Hz. Peygamber (s.a.v) in çeşitli saiklerle ifade ettiği birçok cümlesinde kinâyeli lafızların bulunduğu görülmektedir. Mesela Hz Peygamber (s.a.v.)'den rivayet edilen "إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ" (*Allah-u Teâla gündüz günah işleyenin tevbe etmesi için gece, gece günah işleyenin tevbe etmesi için gündüz elini açar*)[92] hadisindeki "يَبْسُطُ يَدَهُ" (elini açar) ifadesi Allah'ın cömertliğinden kinâyedir.[93] Yine Hz. Peygamber (s.a.v.)'in sahabilerden Enceşe'ye hitaben söylediği "يَا أَنْجَشَةُ رُوَيْداً سَوْقَكَ بِالْقَوَارِيرِ" (*Ey Enceşe! Sırça şişeleri kırma, yavaş ol!*)[94] sözündeki "الْقَوَارِير" (sırça şişeler) kelimesi, narin ve zayıflığından dolayı kadınlardan kinâye yapılmıştır.[95]

D. Genel Değerlendirme

Girişte de belirttiğimiz gibi İslam Aile hukukunda fakihlerin çoğunluğu, nikâhı taraflar için birbirlerinden istifade (evliliğe dayalı hakları kullanma) hakkı oluşturan bir akit olarak değerlendirmişlerdir. Nikâhın bu özelliğinden hareket ettiği anlaşılan ve kocanın evliliği talâk sayısı tamamlanmadan kesin (bâin) olarak bitirme yetkisi bulunduğunu savunan Hanefiler, kinâyeli boşama lafızlarının mana yönüyle evlilik bağını ortadan kaldırmayı ifade ettiğini ve bu lafızların hukuki etki bakımından sarih lafızlardan farklı olduğunu kabul etmişlerdir. Gerçekten de dildeki konumundan ve Arap dil ve belagatçılarının açıklamalarından[96] anlaşıldığı üzere kinâyeli lafızlar, sarih lafızların aksine zihinde belli bir altyapısı oluşmuş ve aşama kat etmiş düşüncelerin ifadeye dönüştüğü lafızlardır. Anlaşıldığı kadarıyla Hanefiler de evlilik birliğini zihninde bitirmiş kocanın bilerek kinâyeli lafızları kullanacağını ve bu şekildeki boşamanın bâin sayılacağını savunmaktadırlar. Evlilik birliğini zihninde bitirmeyen ve eşi ile ayrılığa henüz tam olarak karar vermemiş kocanın ise (evlilik bağını ortadan kaldırmayan) sadece boşama sürecini başlatan sarih boşama lafızlarını kullanacağını açıklamaktadırlar.

Burada dikkat çeken önemli hususlardan biri de Hanefiler tarafından kinâyeli lafızlarla yapılan boşamanın niyetsiz veya karinesiz hiçbir hukuki sonuç doğurmadığının kabul edilmesi ve böyle bir durumda kinâyeli lafızların etki bakımından sarih lafız gibi bile değerlendirilmemesidir. Böylelikle Hanefiler, kinâyeli lafızdaki tereddütün karine ve niyet ile tamamen ortadan kalkacağını, evlilik birliğini sona

92 Müslim, İbnû'l-Haccâc Ebû'l-Huseyin el-Kuşerî el-Nîsâbûrî, *Sahîh-i Müslim*, Dâru Tayyibe, Riyâd, 2006, Tevbe, 5.

93 Zemahşerî, Ebu'l-Kasım Cârûllah Mahmud bin Ömer bin Ahmed, *el-Faik fi garibi'l-Hadis*, Beyrut, 1993, I, 107-108; Ayrıca bkz. Gürkan, "Arap Edebiyatında Kinâye Sanatının Konumu", s. 246

94 Buhârî, Ebû Abdillah Muhammed b. İsmail, *el-Câmiu's-sahîh*, el-Matbaatu's-Selefiyye, Kâhire 1403, Edeb, 90; Muslim, Fedail, 18.

95 es-Seâlibî, Ebû Mansûr Abdülmelik b. Muhammed b. İsmâîl, *Fıkhu'l-luga ve Sırru'l-Arabiyye,* Beyrut, 1993, s. 365; *İbnu'l-Esir, Diyauddin Muhammed b. Muhammed, el-Meselü's-sâir fi edebi'l-kâtib ve 'ş-şâ›ir* , Kâhire ts., III, 64; Gürkan, "Arap Edebiyatında Kinâye Sanatının Konumu", s. 246

96 Bkz. Sekkâkî, *Miftâhu'l-ulûm*, s. 523; Cürcanî, *Delâilu'l-icâz,* s. 285-286.

erdirmek isteyen kocanın kinâyeli boşama lafızları kullandığında kastı ile ilgili en ufak bir şüphenin kalmayacağını vurgulamaktadırlar.

Hanefilerin dışındaki müçtehitlerin büyük çoğunluğu, kinâyeli lafızla oluşan talâkın ric'î olduğunu ifade etseler de Malikiler ve Hanbeliler bu lafızlarla yapılan boşamada kocanın niyetinin üç talâk olduğunu söylemesi durumunda, bir bâin boşama gerçekleşeceğini kabul etmektedirler.[97] Esasında bu noktada Hanefilerle bu mezhepler arasında pek bir fark kalmamaktadır. Hanefilere göre boşamayı kesin (bâin) gerçekleştirme niyeti olan koca, bunun için kinâyeli boşama lafzı kullanır. Malikî ve Hanbelilere göre ise bunu arzulayan koca, kinâyeli lafızla üç kere boşamaya niyet ettiğini ifade eder. Her iki şekilde de bir bâin boşama gerçekleşir.

Hanefilere göre üç kinâyeli lafızla üç bâin talâk (beynûnet-i kubrâ), diğer mezheplere (Malikî ve Hanbelilere) göre ise bir bâin talâk (beynûnet-i suğrâ) oluşacağına dair görüş farklılığının sebebi, yine her iki tarafın kinâyeli lafızları dil açısından farklı değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır. Daha önceden de belirttiğimiz üzere, Hanefiler de dâhil olmak üzere fukahânın çoğunluğuna göre sarih ifadelerle bir anda gerçekleşen üç talâk dinen tahrimen mekruh sayılmakla beraber hukuken geçerli görülmektedir. Hanefiler açısından bakıldığında, sarih ifadelerle bir anda üç talâkla beynûnet-i kübrâ oluşuyorsa, karine ve niyet ile sarih lafızlardan daha kuvvetli olan kinâyeli lafızlarla da aynı sonucun ortaya çıkması gerekir. Bu yüzden bir kinâyeli lafızla bir bâin talâk gerçekleştiğini kabul eden Hanefilerin üç kinâyeli lafızla da üç bâin talâkın oluşacağını savunması gayet doğaldır. Öte yandan bir kinâyeli lafızla yapılan talâkın bir ric'î talâk sayılacağını belirten Şafiîler, üç kinâyeli lafzın bir anda kullanılmasıyla sarih ifadelerle yapılan bir anda üç talâkta olduğu gibi beynûnet-i kubrâ oluşacağını kabul ederek, sonuç bakımından Hanefîlerle aynı görüşü paylaşırlar. Bununla birlikte, gerek bir anda üç kinâye lafızla gerekse bir anda üç sarih lafızla yapılan talâkın İslam'ın evlilik ve boşanma mevzularında göstermiş olduğu hassasiyete uymadığı ve bir talâk sayılması gerektiği İbn Teymiyye,[98] İbn Kayyim[99] ve Şevkanî[100] gibi İslam âlimleri ve günümüz İslam Hukukçularının birçoğu tarafından[101] dile getirilmiştir. Zira tek ya da iki bâin talâkla boşama ne-

97 Bkz. İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-müctehid*, II, 76; Dusûkî, *Haşiyetu'd-Dusûkî*, II, 366, 379.

98 İbn Teymiyye, Takıyyuddîn Ebu'l-Abbas Muhâmmed, *el-Fetevâ'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdu'l-Kadîr Atâ-Mustafâ Abdu'l-Kadir Atâ, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ts., III, 16-17.

99 İbn Kayyim, Şemsûddîn Ebi Abdillâh Muhammed el-Cevziyye, *Zâdu'l-meâd*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1992, V, 217-226, 248.

100 Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed, *Neylu'l-evtâr şerhu Muntegâ'l-ahbâr*, Dâru'l-Marife, Beyrut, 1998/1419, VI, 746.

101 Bkz. Şeltût, Mahmud Muhammed-Sayis, Muhammed Ali, *Mukârenetü'l-mezâhib fi'l-fıkh*, Mısır, 1953, s. 80; Hallâf, *Ahkâmu'l-ahvâli'ş-şahsiyye*, s. 142; Türcan, Talip, "İslam Hukukunda Boşanmada (Talâk) Şahit Bulundurma ZoH runluluğu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 1, Isparta, 1994, s. 265; Köse, Saffet, "Aynı Anda Üç boşama Geçerli midir?", *Mehir Dergisi*, yy., 1997, s. 58; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I, 363; Acar, *İslam Hukukunda Evliliğin Sona Ermesi*, s. 121, 122; Ebu Zehra, Muhammed, *el-ahvâlu'ş-şahsiyye*, Daru'l-Fikri'l-Arabî, ts., 305, 306.

ticesinde karı-koca tekrar yeni bir nikâh akdi ve mehir belirlenmesiyle evlenebilmektedir. Ancak bir anda gerçekleşen üç talâk ile beynûnet-i kübrâ oluştuğu kabul edildiğinde, kadının başka bir erkekle evlenmeden eski kocasıyla tekrar evlenmesi mümkün olmamaktadır.

SONUÇ

İslam Aile Hukukunda nikâh, eşlerin birbirlerinden istifadesini mubah kılan bir akit olarak değerlendirilmiştir. Muhtemelen nikâhın bu özelliğinden hareket eden Hanefiler, İslam'da kocanın kendisine verilen yetki ile nikâh akdini tek taraflı olarak bir bâin talâkla sona erdirebileceğini kabul etmişlerdir. Hanefiler açısından, zifaftan önceki ve bedel mukabilindeki boşamaların diğer mezheplerin de kabul ettiği gibi bâin sayılması, kocanın tek bir lafızla olsa bile bâin boşama hakkının göstergesidir. Aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'de ve bazı hadis-i şeriflerde "talâk" dışındaki boşama lafızlarının kesin ayrılık için kullanılması, kinâyeli boşama lafızlarının kesin ayrılığa sebep olduğunun ve kocanın kinâyeli boşama lafızlarıyla boşamasının bâin sayılacağının delilidir. Buna göre evliliği iddet süresinin bitimini beklemeden bâin talâkla sona erdirmek isteyen koca, bu iradesini kinâyeli boşama lafızlarını kullanarak gösterir.

Kanaatimizce, Hanefilerin kinâyeli boşama lafızlarıyla bir bâin talâk gerçekleşeceğine dair görüşü İslam'ın boşanma ile ilgili temel gayelerine ters düşmemektedir. İslam'da kadının temizlik süresi başladıktan sonra onunla cinsel ilişkide bulunulmadan bir talâk ile boşanılması talebi, arızi duygu ve düşüncelerle aile yuvasının dağılmasına imkân tanımamak içindir. Ancak bu bir talâkın ric'î olması şart değildir. Zira ric'î de olsa bâin de olsa eşler tekrar bir araya gelebilmektedir. Bununla beraber her iki şekilde de bir talâk hakkı ortadan kalkmış bulunmaktadır. Her ne kadar üç talâk hakkı tamamlanmamış bâin talâktan dönüş, yeni bir nikâh akdi gerektirmesi sebebiyle ric'î talâkdan daha zahmetli olsa da Hanefilerin tek bâin talâk ile boşamanın birbirleriyle yeniden evlenen eşler için daha etkili ve faydalı olacağı görüşü dikkat çekicidir.

Hanefiler dışındaki mezhepler, sarih lafızlardan daha zayıf gördükleri kinâyeli lafızların ancak karine ve niyetle sarih lafızlara denk olduğunu kabul etseler de karine ve niyetle anlamındaki tereddüt tamamen izale olan kinâyeli sözler, dil ve belagat açısından sarih ifadelerden anlamca daha kesin ve etkili kabul edilirler. Kinâyeli sözlerin bu özelliklerini öne çıkaran Hanefilere göre kinâyeli boşama sözleri, ihtiva ettiği mana itibariyle karı-koca arasındaki evlilik bağını kesin olarak ortadan kaldırmayı ifade eder. Sarih sözde bu özellikler bulunmadığından, bu lafzın boşama için bir kere kullanılması ile sadece boşama süreci başlar. Sarih boşama lafzının

bir kere kullanılması, kocanın eşini kesin olarak boşamaya karar vermediğinin, kinâyeli lafızlarının kullanımı ise kocanın evlilik bağına kesin (bâin) olarak son verme isteğinin kanıtıdır.

Netice olarak; ayrılığın kaçınılmaz olduğu bir evlilikte ric'î talâkla evliliğin uzaması yerine, istenildiğinde tekrar evliliğe de fırsat veren bir bâin talâkla boşama fırsatının, Hanefiler tarafından kocanın tabii bir hakkı olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Hanefilerin kinâyeli boşama lafızlarıyla bir bâin talâk gerçekleşeceğine dair gerek naslardan ve diğer delillerden gerekse kinâyeli lafızların dil ve belagat yönünden yola çıkarak ortaya koyduğu görüşlerinin kendi içerisinde mantıkî bir tutarlılık taşıdığı görülmektedir. Ayrıca, Hukuk-ı Aile Kararnâmesindeki konuyla ilgili madde, Osmanlı ulemasının da Hanefilerin yaklaşımını benimsediklerini göstermektedir. Ancak, Hanefilerin ve Şafiilerin hukuken geçerli sayıp, beynûnet-i kübrâ oluştuğunu kabul ettikleri bir anda üç kinâyeli lafızla talâkın özellikle günümüz fakihlerinin birçoğunca bir talâk sayılması yönündeki temayül, Kur'an ve Sünnetteki talâk ile ilgili esasların lafız ve ruhuna daha uygun görünmektedir.